

Jón Kjartansson (tók saman) - Íslenskur ríkisborgari (1921)

Útgáfa 1.0 af rafræna skjalinu

Þetta PDF skjal er hluti afraksturs skönnunar á prentuðu eintaki af téðu riti. Markmið þessarar útgáfu er að veita almenningi færi á að eignast sitt eigið rafrænt eintak af því án endurgjalds.

Skjalið er upprunalega birt á vefnum <https://urlausnir.is>. Þar má finna rafrænar útgáfur hinna bindanna og verða nýrri útgáfur af skjölunum í boði þar.

Takmörkun ábyrgðar

Höfundur skjals þessa afsalar sér allri ábyrgð, að því marki sem lög heimila, vegna beinnar og/eða óbeinnar notkunar skjalsins sjálfs eða afurða sem af því leiðir. Þó að stefnt hafi verið að því markmiði að skjalið endurspegli sem best innihald upprunalegu bindanna er hvorki hægt að tryggja né ábyrgjast að það hafi tekist. Framangreint á einnig við um efnislegt innihald prentuðu eintakanna sem skönnuð voru.

Höfundaréttur

Höfundur skjals þessa álitur að hvers kyns höfundaréttur á prentaða eintakinu sé útrunninn.

Hvers kyns höfundarréttur sem höfundur skjalsins gæti hafa skapað sér til handa með skönnuninni sjálfri eða öðru framlagi sínu til sköpunar þess, skal vera meðhöndlaður í samræmi við Creative Commons Zero höfundaleyfið (CC0 1.0 Universal eða síðari útgáfa þess).

Ábendingar

Séu ábendingar um mögulegar úrbætur á skjalinu er hægt að koma þeim á framfæri við höfund þess.

Athugasemdir um þessa útgáfu

Skannað var eintak í vörslu Bókasafns Seltjarnarness (almennt útlán).

Höfundur skjalsins: Svavar Kjarrval (svavar@kjarrrval.is)

Handbók almennings.

Íslenskur ríkisborgari

Stjórnarlög Íslands þau helstu og kosning-
arlög til Alþingis, sveitar- og bæjarstjórnar.

Safnað hefir

Jón Kjartansson,

cand. jur., fulltrúi Lögreglustjóra Reykjavíkur.

REYKJAVÍK

Kostnaðarmaður: Steindór Gunnarsson

1921

W488729

Bókasafn Seltjarnarness

Handbók almennings

Íslenskur ríkisborgari

342.491
151

Handbók almennings.

Íslenskur ríkisborgari

Stjórnarlög Íslands þau helstu og kosning-
arlög til Alþingis, sveitar- og bæjarstjórnar.

Safnað hefir

Jón Kjartansson,

cand. jur., fulltrúi lögreglustjóra Reykjavíkur.

REYKJAVÍK

Kostnaðarmaður: Steindór Gunnarsson

1921

SKAMMSTAFANIR.

Augl. = auglýsing.

L. = lög.

Sbl. = dansk-íslensk sambandslög, nr. 39, 30. nóv. 1918.

Stj.skr. = stjórnarskrá konungsríkisins Íslands, nr. 9, 18. maí 1920.

Tilsk. = tilskipun.

Dansk-íslensk sambandslög,

nr. 39, 30. nóv. 1918.

I.

1. gr. Danmörk og Ísland eru frjáls og fullvalda ríki, í sambandi um einn og sama konung og um samning þann, er felst í þessum sambandslögum.

Nöfn beggja ríkjanna eru tekin í heiti konungs.

2. gr. Skipun konungserfða er sú, er segir í 1. og 2. gr. konungserfðalaga frá 31. júlí 1853. Konungserfðum má ekki breyta, nema samþykki beggja ríkja komi til.

3. gr. Ákvæði þau, er gilda nú í Danmörku um trúarbrögð konungs og lögræði, svo og um meðferð konungsvalds þegar konungur er sjúkur, ólögráður eða staddur utan beggja ríkjanna, skulu einnig gilda á Íslandi.

4. gr. Konungur getur ekki verið þjóðhöfðingi í öðrum löndum án samþykkis Ríkisþings Danmerkur og Alþingis Íslands.

5. gr.¹⁾ Hvort ríki fyrir sig setur ákvæði um greiðslu af ríkisfje til konungs og konungsættar.

II.

6. gr. Danskir ríkisborgarar njóta að öllu leyti sama rjettar á Íslandi sem íslenskir ríkisborgarar²⁾ fæddir þar, og gagnkvæmt.

Ríkisborgarar hvors lands eru undanþegnir herskyldu í hinu.

Bæði danskir og íslenskir ríkisborgarar hafa að jöfnu, hvar sem þeir eru búsettir, frjálsa heimild til fiskiveiða innan landhelgis hvors ríkis.³⁾

Dönsk skip njóta á Íslandi sömu rjettinda sem íslensk skip, og gagnkvæmt.

Danskar og íslenskar afurðir og afrek skulu gagnkvæmlega eigi að neinu leyti sæta óhagkvæmari kjörum en nokkurs annars lands.

III.

7. gr. Danmörk fer með utanríkismál Íslands í umboði þess.⁴⁾

Í utanríkisstjórnarráðinu skal skipa eftir ósk íslensku stjórnarinnar og í samráði við hana trúnað-

1) Lög nr. 18, 1. okt. 1919.

2) Lög nr. 21, 6. okt. 1919, stjkskr. 75. gr.

3) Sbr. lög nr. 69 og 70, 28. nóv. 1919, sbr. og l. nr. 35, 27. sept. 1901, l. nr. 63, 28. nóv. 1919, l. nr. 5, 18. maí 1920 og l. nr. 10, s. d.

4) Sbr. stjkskr. 17. gr.

armann, er hafi þekkingu á íslenskum högum, til þess að starfa að íslenskum málum.

Nú er einhversstaðar enginn sendiherra eða sendiræðismaður, og skal þá skipa hann eftir ósk íslensku stjórnarinnar og í samráði við hana, enda greiði Ísland kostnaðinn. Með sömu skilyrðum skal skipa ráðunauta með þekkingu á íslenskum högum við sendisveitir og ræðismannaembætti þau, sem nú eru. Ef stjórn Íslands kys að senda úr landi sendimenn á sinn kostnað, til þess að semja um sjerstök, íslensk málefni, má það verða í samráði við utanríkisráðherra.

Samningar þeir, sem þegar eru gerðir milli Danmerkur og annara ríkja og birtir, og Ísland varða, gilda og þar. Ríkjasamningar þeir, sem Danmörk gerir eftir að sambandslög þessi hafa náð staðfestingu, skuldbinda ekki Ísland, nema samþykki rjettra íslenskra stjórnvalda komi til.

8. gr.¹⁾ Danmörk hefir á hendi gæslu fiskiveiða í íslenskri landhelgi²⁾ undir dönskum fána, þar til Ísland kynni að ákveða að taka hana í sínar hendur, að öllu eða nokkru leyti, á sinn kostnað.

9. gr. Myntskipun³⁾ sú, sem hingað til hefir gilt í báðum ríkjum, skal vera áfram í gildi meðan myntsamband⁴⁾ Norðurlanda helst.

1) Sbr. l. nr. 55, 10. nóv. 1913, nr. 68, 3. nóv. 1915, nr. 78, 28. nóv. 1919 og nr. 5, 18. maí 1920.

2) Sbr. l. nr. 17, 8. júlí 1902, og l. nr. 20, 1. okt. 1919.

3) Peningalög 23. maí 1873.

4) Augl. 26. júní 1873 og augl. 21. mars 1876.

Ef Ísland kynni að óska að stofna eigin peningasláttu, verður að semja við Svíþjóð og Noreg um það, hvort mynt sú, sem slegin er á Íslandi, skuli vera viðurkendur löglegur gjaldeyrir í þessum löndum.

10. gr.¹⁾ Hæstirjettur Danmerkur hefir á hendi æðsta dómssvald í íslenskum málum, þar til Ísland kynni að ákveða að stofna æðsta dómssvald í landinu sjálfu. En þangað til skal skipa Íslending í eitt dómarasæti í hæstarjetti, og kemur það ákvæði til framkvæmda, þegar sæti losnar næst í dóminum.

11. gr. Að því leyti, sem ekki er ákveðið að framan um hlutdeild Íslands í kostnaði þeim, sem leiðir af meðferð mála þeirra, sem ræðir um í þessum kafla, skal hún ákveðin eftir samningi milli stjórna beggja landa.

IV.

12. gr. Öðrum málum en þeim, sem að framan eru nefnd, en varða bæði Danmörk og Ísland, svo sem samgöngumálum, verslunar- og tollmálum, siglingum, póstmálum, síma- og loftskýttasambandi, dómgæslu, máli og vigt og fjárhagsmálum, skal skipa með samningum, gerðum af þar til bærum stjórnvöldum beggja ríkja.

13. gr. Fjárhæð sú, að upphæð 60,000 kr., sem ríkissjóður Danmerkur hefur undanfarið árlega

1) Lög nr. 22, 6. okt. 1919.

greitt Íslandi, og kostnaður ríkissjóðs Danmerkur af skrifstofu stjórnarráðs Íslands í Kaupmannahöfn, fellur niður.

Sömu leiðis eru afnumin forrjettindi íslenskra námsmanna til hlunninda við Kaupmannahafnarháskóla.

14. gr. Ríkissjóður Danmerkur greiðir 2 miljónir króna, og skal stofna af þeim tvo sjóði, hvorn að upphæð 1 miljón króna, í því skyni að efla andlegt samband milli Danmerkur og Íslands, styðja íslenskar vísindarannsóknir og aðra vísindastarfsemi og styrkja íslenska námsmenn. Annar þessara sjóða er lagður til háskólans í Reykjavík, en hinn til háskólans í Kaupmannahöfn.

Nánari fyrirmæli¹⁾ um stjórn og starfsemi sjóðanna setur konungur eftir tillögum stjórnar hvors lands, að fengnu áliti háskóla þess.

15. gr. Hvort land fyrir sig ákveður, hvernig hagsmuna þess sjálfs og þegna þess skuli nánar gætt í hinu landinu.

V.

16. gr. Stofna skal dansk-íslenska ráðgjafarnefnd, sem í eru að minsta kosti 6 menn, annar helmingur kosinn af Ríkisþingi Danmerkur og hinn helmingurinn af Alþingi Íslands.

Sjerhvert lagafrumvarp, sem varðar nánari meðferð mála þeirra, er um ræðir í sambandslögum

1) Augl. nr. 11, 29. júní 1919.

þessum, og lagafrumvörp um sjermál annarshvors ríkisins, sem einnig varða hitt ríkið og stöðu og rjettindi þegna þess, skal hlutaðeigandi stjórnarráð leggja fyrir nefndina til álita áður en þau eru lögð fyrir Ríkisþing eða Alþingi, nema það sje sjerstaklega miklum vandkvæðum bundið. Nefndinni ber að gera tilögur um breytingar á þeim frumvarpsákvæðum, sem hún telur koma í bága við hagsmuni annarshvors ríkisins eða þegna þess.

Nefndin hefir ennfremur það hlutverk, annaðhvort eftir tilmælum stjórnanna eða af eigin hvötum, að undirbúa samning lagafrumvarpa, er miða að samvinnu milli ríkjanna og samræmi í löggjöf þeirra, og að taka þátt í samvinnu um sameiginlega löggjöf á Norðurlöndum.

Nánari fyrirmæli¹⁾ um tilhögun og starfsemi nefndarinnar setur konungur eftir tillögum frá stjórnunum beggja landa.

17. gr. Nú rís ágreiningur um skilning á ákvæðum sambandsлага þessara, sem stjórnirnar geta ekki jafnað með sjer, og skal þá skjóta málinu til gerðardóms 4 manna, og kýs æðsti dómstóll hvors lands sinn helming þeirra hvor. Gerðardómur þessi sker úr ágreiningnum og ræður afl atkvæða. Ef atkvæði eru jöfn, skulu úrslitin falin oddamanni, sem sænska og norska stjórnin á víxl eru beðnar að skipa.

VI.

18. gr. Eftir árslok 1940 getur Ríkisþing og Al-

1) Tilsk. nr. 10, 28. maí 1919.

þingi hvort fyrir sig hve nær sem er krafist, að byrjað verði á samningum um endurskoðun laga þessara.

Nú er nýr samningur ekki gerður innan 3 ára frá því að krafan kom fram, og getur þá Ríkisþingið eða Alþingi hvort fyrir sig samþykkt, að samningur sá, sem felst í þessum lögum, sje úr gildi feldur. Til þess að ályktun þessi sje gild, verða að minsta kosti $\frac{2}{3}$ þingmanna annaðhvort í hvorri deild Ríkisþingsins eða í sameinuðu Alþingi að hafa greitt atkvæði með henni, og hún síðan vera samþykkt við atkvæðagreiðslu kjósenda þeirra, sem atkvæðisrjett hafa við almennar kosningar til löggjafarþings landsins. Ef það kemur í ljós við slíka atkvæðagreiðslu, að $\frac{3}{4}$ atkvæðisbærra kjósenda að minsta kosti hafi tekið þátt í atkvæðagreiðslunni og að minsta kosti $\frac{3}{4}$ greiddra atkvæða hafi verið með samningsslitum, þá er samningurinn fallinn úr gildi.

VII.

19. gr. Danmörk tilkynnir erlendum ríkjum, að hún samkvæmt efni þessara sambandslaga hafi viðurkennt Ísland fullvalda ríki, og tilkynnir jafnframt, að Ísland lýsi yfir ævarandi hlutleysi sínu og að það hafi engan gunnfána.

20. gr. Sambandslög þessi ganga í gildi 1. desember 1918.

Stjórnarskrá

konungsríkisins Íslands,
nr. 9, 18. maí 1920.

I.

1. gr. Stjórnskipulagið er þingbundin konungsstjórn.

2. gr. Löggjafarvaldið er hjá konungi og Alþingi, báðum saman, framkvæmdarvaldið hjá konungi og dómsvaldið hjá dómendum.

3. gr. Skipun konungserfða er sú, er segir í 1. og 2. gr. konungserfðalaga frá 31. júlí 1853. Konungserfðum má ekki breyta, nema með samþykki Alþingis.

4. gr. Ákvæði þau, er giltu 1. des. 1918 í Danmörku um trúarbrögð konungs og lögræði, svo og um meðferð konungsvalds, þegar konungur er sjúk-ur, ólögráða eða staddur utan beggja ríkjanna, skulu einnig gilda á Íslandi.

5. gr. Konungur getur ekki verið þjóðhöfðingi í öðrum löndum án samþykkis Alþingis.

6. gr. Konungur vinnur eið að stjórnarskránni, er hann kemur til ríkis, enda hafi hann ekki unnið þann eið meðan hann var ríkisarfi. Af eiðstaf þessum skal gera tvö samhljóða frumrit. Geymir Alþingi annað, en þjóðskjalasafnið hitt.

7. gr. Ríkisarfi er lögráða, er hann er orðinn fullra 18 ára að aldri.

8. gr.¹⁾ Ákveða skal með lögum greiðslu af ríkisfje til konungs og konungsættar.

9. gr. Konungur hefir hið æðsta vald í öllum málefnum ríkisins, með þeim takmörkunum, sem settar eru í stjórnarskrá þessari, og lætur hann ráðherra framkvæma það. Ráðuneytið hefir aðsetur í Reykjavík.

10. gr. Konungur er ábyrgðarlaus og friðhelgur. Ráðherrar bera ábyrgð á stjórnarframkvæmdum öllum. Ráðherraábyrgð er ákveðin með lögum.²⁾ Alþingi getur kært þá fyrir embættisrekstur þeirra. Landsdómur³⁾ dæmir þau mál.

11. gr. Konungur skipar ráðherra og veitir þeim lausn. Hann ákveður tölu þeirra og skiftir störfum⁴⁾ með þeim.

1) Lög nr. 18, 1. okt. 1919.

2) Lög nr. 2, 4. mars 1904.

3) Lög nr. 11, 20. okt. 1905, og nr. 30, 2. nóv. 1914.

4) Augl. nr. 12, 31. mars 1917.

12. gr. Lög og mikilvægar stjórnarráðstafanir skulu bornar upp fyrir konungi í ríkisráði. Ráðherrar skipa ríkisráð, og á ríkisarfi sæti í því, þegar hann er lögráða. Konungur er forseti ríkisráðsins. Ríkisráðsfund getur konungur haldið með einum ráðherra utan Íslands.

13. gr. Ráðherrafundi skal halda um nýmæli í lögum og um mikilvæg stjórnarmálefni. Svo skal og halda ráðherrafund, er einhver ráðherranna óskar að bera þar upp mál. Fundunum stjórnar sá ráðherra, er konungur hefir kvatt til forsætis. Sá ráðherra, er forsæti skipar, nefnist forsætisráðherra.

14. gr. Nú er konungur ekki staddur hjer á landi, og ber forsætisráðherra þá að jafnaði málin upp fyrir konungi, einnig fyrir hönd hinna ráðherranna, ef þeir eru ekki viðstaddir. Þá er ráðherra ber upp fyrir konungi mál, sem annar ráðherra hefir undirritað, ber hann ábyrgð á því, að málið sje rjett flutt, en annars ekki sjerstaka ábyrgð vegna flutningsins, nema hann á annan hátt hafi tekið stjórnskipulega ábyrgð á efni þess.

15. gr. Undirskrift konungs undir löggjafarmál eða stjórnarerindi veitir þeim gildi, er ráðherra ritar undir með honum.

16. gr. Konungur veitir öll þau embætti, er hann hefir veitt hingað til. Breyta má þessu með lögum. Engan má skipa embættismann, nema hann hafi íslenskan ríkisborgararjett.¹⁾ Embættismaður hver

1) Sbl. 6. gr., 75. gr. stj. skr. og l. nr. 21, 6. okt. 1919.

skal vinna eið eða drengskaparheit¹⁾ að stjórnarskránni.

Konungur getur vikið þeim frá embætti, er hann hefir veitt það.

Konungur getur flutt embættismenn úr einu embætti í annað, þó svo, að þeir missi einskis í af embættistekjum, og að þeim sjé gefinn kostur á að kjósa um, hvort þeir vilji heldur embættaskiftin eða þá lausn frá embætti með lögmæltum eftirlaunum eða lögmæltum ellistyrk.

Með lögum má undanskilja ákveðna embættismannaflokka, auk embættismanna þeirra, er taldir eru í 57. gr.

17. gr. Konungur gerir samninga við önnur ríki. Þó getur hann enga slíka samninga gert, ef þeir hafa í sjer fólgið afsal eða kvaðir á landi eða landhelgi, eða ef þeir horfa til breytinga á stjórnarhögum ríkisins, nema samþykki Alþingis komi til.

18. gr. Konungur stefnir saman Alþingi ár hvert og ákveður, hve nær því skuli slitið. Þinginu má eigi slita fyr en fjárlög eru samþykkt. Konungur getur og kvatt Alþingi til aukafunda.

19. gr. Konungur getur frestað fundum Alþingis um tiltekinn tíma, þó ekki lengur en 2 vikur, nema Alþingi samþykki, og ekki nema einu sinni á ári.

20. gr. Konungur getur rofið²⁾ Alþingi, og skal

1) Sbr. lög nr. 29, 11. júlí 1911.

2) 27. gr. og 76. gr. 1. málsg. stj. skr., lög nr. 28, 3. nóv. 1915, 54. gr.

þá stofnað til nýrra kosninga áður en 2 mánuðir sjeu liðnir frá því, er það var rofið, en Alþingi stefnt saman eigi síðar en 8 mánuðum eftir að það var rofið.

21. gr. Konungur getur látið leggja fyrir Alþingi frumvörp til laga og tillögur til annara samþykta.

22. gr. Staðfesting konungs þarf til þess, að nokkur samþykkt Alþingis fái lagagildi. Konungur annast birting laga og framkvæmd.

Nú hefir konungur eigi staðfest lagafrumvarp, sem Alþingi hefir samþykkt, áður en næsta reglulegt Alþingi kemur saman, og er þá frumvarpið niður fallið.

23. gr. Þegar brýn nauðsyn ber til, getur konungur gefið út bráðabirgðalög milli þinga. Ekki mega þau þó ríða í bág við stjórnarskrána. Ætíð skulu þau lögð fyrir næsta Alþingi á eftir.

Nú samþykkir Alþingi ekki bráðabirgðalög, og falla þau þá úr gildi.

Bráðabirgðafjárlög má eigi gefa út, ef fjárlög fyrir fjárhagstímabilið eru samþykkt af Alþingi.

24. gr. Konungur getur ákveðið, að saksókn fyrir afbrot skuli niður falla, ef ríkar ástæður eru til. Hann náðar menn og veitir almenna uppgjöf saka. Ráðherra getur hann þó eigi leyst undan saksókn¹⁾ nje

1) Lög nr. 2, 4. mars 1904.

hegningu, sem landsdómur hefir í dæmt, nema með samþykki Alþingis.

25. gr. Konungur veitir annaðhvort sjálfur, eða með því að fela það stjórnarvöldum í hendur, leyfi og undanþágur frá lögum, samkvæmt reglum, sem farið hefir verið eftir hingað til.

II.

26. gr. Á Alþingi eiga sæti 40¹⁾ þjóðkjörnir þingmenn. Tölu þeirra má breyta með lögum.

Alþingi skiftist í tvær deildir, efri þingdeild og neðri þingdeild. Í neðri deild eiga sæti 26²⁾ þingmenn, en 14 í efri deild. Tölum þessum má breyta með lögum.

Óhlutbundnum kosningum í sjerstökum kjördæmum³⁾ skulu kosnir 34⁴⁾ þingmenn, en 6 hlutbundnum kosningum um land alt í einu lagi.

Með lögum⁵⁾ má ákveða, að þingmenn Reykjavík-urkaupstaðar skuli kosnir hlutbundnum kosningum, og gilda þá um kjörgengi og kosningarrjett sömu reglur sem við óhlutbundnar kosningar.

Þeir þingmenn eiga allir sæti í efri deild, sem kosnir eru hlutbundnum kosningum um land alt, og auk þeirra 8 þingmenn, er sameinað Alþingi kys

1) Lög nr. 11, 18. maí 1920.

2) Sömu lög.

3) Lög nr. 16, 14. sept. 1877, 18. gr., lög nr. 36, 6. nóv. 1902, og lög nr. 19, 3. okt. 1903.

4) Lög nr. 11, 18. maí 1920.

5) Sömu lög.

úr flokki þingmanna, sem kosnir eru í sjerstökum kjördæmum. Hinir eiga sæti í neðri deild.

27. gr.¹⁾ Þingmenn kosnir í sjerstökum kjördæmum skulu kosnir til 4 ára, en þingmenn kosnir hlutbundnum kosningum um land alt til 8 ára, og fer helmingur þeirra frá fjórða hvert ár. Þingrof nær ekki til þingmanna þeirra, sem kosnir eru hlutbundnum kosningum um land alt.

28. gr. Deyi þingmaður, kosinn í sjerstöku kjördæmi,²⁾ á kjörtímanum, eða fari frá, þá skal kjósa þingmann í hans stað fyrir það, sem eftir er kjörtímans. Verði á sama hátt autt sæti þingmanns, kosins hlutbundinni kosningu um land alt,³⁾ tekur sæti hans varamaður sá, er í hlut á, en varamenn skulu vera jafnmargir og þingmenn, kosnir hlutbundnum kosningum um land alt, enda kosnir á sama hátt og samtímis. Sama er og, ef þingmaður, kosinn hlutbundinni kosningu um land alt, forfallast svo, að hann getur ekki setið á einhverju þingi, hvort er reglulegt þing eða aukaðing, eða það sem eftir er af því þingi.

29. gr. Kosningarrjett við kosningar til Alþingis í sjerstökum kjördæmum hafa allir, karlar og konur, sem eru 25 ára eða eldri, er kosning fer fram, og hafa ríkisborgararjett⁴⁾ hjer á landi og verið bú-

1) Ákvæði um stundarsakir 2. og 3.

2) Sbr. lög nr. 28, 3. nóv. 1915, 53. gr.

3) Sömu lög, 76. gr.

4) Lög nr. 21, 6. okt. 1919. Sbl. 6. gr. og stjkskr. 75. gr., ákvæði um stundarsakir 1.

settir í landinu síðustu fimm árin áður en kosningar fara fram. Þó getur enginn átt kosningarrjett, nema hann hafi óflekkað mannorð,¹⁾ hafi verið heimilisfastur í kjördæminu 1 ár og sje fjár síns ráðandi,²⁾ enda ekki í skuld fyrir þeginn sveitarstyrk.³⁾

Gift kona telst fjár síns ráðandi, þótt hún eigi óskilið fjárlag með manni sínum.

Með sömu skilyrðum hafa karlar og konur, sem eru 35 ára eða eldri, kosningarrjett til hlutbundinna kosninga um land alt. Að öðru leyti setja kosningalög⁴⁾ nánari reglur um kosningar og um það, í hverri röð varamenn skuli koma í stað aðalmanna í efri deild.⁵⁾

30. gr. Kjörgengur við konsingar í sjerstökum kjördæmum er hver ríkisborgari, sem kosningarrjett á til þeirra. Kjósa má samt þann mann, sem á heima utan kjördæmis, eða hefir átt heima í kjördæminu skemur en 1 ár. Með sömu skilyrðum hefir maður, karl eða kona, 35 ára eða eldri, kjörgengi við hlutbundnar kosningar um land alt.

Þeir dómendur, er ekki hafa umboðsstörf á hendi, eru þó ekki kjörgengir.

1) Lög nr. 28, 3. nóv. 1915, 2. gr.

2) Sömu lög, 3. gr. ..

3) Sömu lög, 4. gr.

4) Lög nr. 16, 14. sept. 1877, 18. gr., l. nr. 36, 6. nóv. 1902, l. nr. 19, 3. okt. 1903, l. nr. 47, 30. nóv. 1914, l. nr. 28, 3. nóv. 1915, l. nr. 11 og 12, 18. maí 1920.

5) Lög nr. 28, 3. nóv. 1915, 73. og 76. gr.

III.

31. gr. Reglulegt Alþingi skal saman koma ár hvert hinn 15. dag febrúarmánaðar, eða næsta virkan dag, ef helgidagur er, hafi konungur ekki tiltekið annan samkomudag fyrir á árinu.

Breyta má þessu með lögum.

32. gr. Alþingi er friðheilagt. Enginn má raska friði þess nje frelsi.

33. gr. Samkomustaður Alþingis er jafnaðarlega í Reykjavík. Þegar sjerstaklega er ástatt, getur konungur skipað fyrir um, að Alþingi skuli koma saman á öðrum stað á Íslandi.

34. gr. Hvor deild hefir rjett til að bera fram og samþykkja fyrir sitt leyti frumvörp til laga og annara samþykta. Einnig má hvor þingdeild, eða sameinað Alþingi, senda konungi ávörp.

35. gr. Hvor þingdeild getur skipað nefndir innandeildarþingmönnum, til að rannsaka mikilvæg mál, er almenning varða. Þingdeildin getur veitt nefndum þessum rjett til að heimta skýrslur, munnlegar og brjeflegar, bæði af embættismönnum og einstökum mönnum.

36. gr. Engan skatt má á leggja, nje breyta, nje af taka, nema með lögum; ekki má heldur taka lán, er skuldbindi ríkið, nje selja eða með öðru móti láta

af hendi neina af fasteignum landsins nje afnotarjett þeirra, nema samkvæmt lagaheimild.

37. gr. Ekkert gjald má greiða af hendi, nema heimild sje til þess í fjárlögum eða fjáraukalögum.

38. gr. Fyrir hvert reglulegt Alþingi skal, þegar það er saman komið, leggja frumvarp til fjárlaga fyrir það fjárhagsár, sem í hönd fer, og skal í frumvarpinu fólgin greinargerð um tekjur ríkisins og gjöld.

Frumvarp til fjárlaga og frumvörp til fjáraukalaga skal ætíð leggja fyrst fyrir neðri deild Alþingis.

39. gr. Sameinað Alþingi kýs 3 yfirskoðunarmenn, og skulu þeim veitt laun fyrir starfa sinn. Þeir skulu kosnir með hlutfallskosningu. Yfirskoðunarmenn þessir eiga að gagnskoða árlega reikninga um tekjur og gjöld landsins og gæta þess, hvort tekjur landsins sjeu þar allar taldar og hvort nokkuð hafi verið af hendi greitt án heimildar. Þeir geta, hver um sig, tveir eða allir, krafist að fá allar skýrslur þær og skjöl, sem þeim þykir þurfa. Síðan skal safna þessum reikningum fyrir hvert fjárhagstímabil í einn reikning og leggja fyrir Alþingi frumvarp til laga um samþykkt á honum og athugasemdir yfirskoðunarmanna.

Rjett er yfirskoðunarmönnum, einum eða fleirum, að fá að sjá reikninga og bækur ríkisfjehirðis, og sömuleiðis stjórnarráðsins, fyrir ár það, sem er að liða eða liðið er. Þyki þeim nokkuð athugavert, skulu

þeir gera eftirmönnum sínum visbendingu um það skriflega.

40. gr. Ekkert lagafrumvarp má samþykkja til fullnaðar, fyr en það hefir verið rætt þrisvar sinnum í hvorri þingdeild.

41. gr. Þegar lagafrumvarp er samþykkt í annari hvorri þingdeild, skal það lagt fyrir hina deildina svo sem það var samþykkt. Ef þar verða breytingar á gerðar, fer frumvarpið aftur til fyrri þingdeildar. Ef hjer verða aftur gerðar breytingar, fer það af nýju til hinnar deildarinnar.

Nú gengur enn eigi saman, og ganga báðar deildirnar saman í eina málstofu, og er þá málinu lokið með einni umræðu í sameinuðu Alþingi.

Þegar Alþingi skipar eina málstofu, þarf meira en helmingur þingmanna úr hvorri þingdeild að vera á fundi og eiga þátt í atkvæðagreiðslu til þess, að fullnaðarsamþykkt verði lögð á mál, ræður þá atkvæðafjöldi úrslitum um einstök málsatriði. En eigi ná þó lagafrumvörp, önnur en frumvörp til fjárlaga og fjáraukalaga, fullnaðarsamþykki, nema tveir þriðjungar atkvæða þeirra, sem greidd eru, sjeu með þeim.

42. gr. Alþingi¹⁾ sker sjálft úr, hvort þingmenn þess sjeu löglega kosnir, svo og úr því, hvort þingmaður hafi mist kjörgengi.

1) Sbr. lög nr. 28, 3. nóv. 1915, 57. gr.

43. gr. Sjerhver nýr þingmaður skal vinna eið eða drengskaparheit¹⁾ að stjórnarskránni, þegar er kosning hans hefir verið tekin gild.

44. gr. Alþingismenn eru eingöngu bundnir við sannfæringu sína, og eigi við neinar reglur frá kjósendum sínum.

Embættismenn þeir, sem kosnir verða til Alþingis, þurfa ekki leyfi stjórnarinnar til þess að þiggja kosninguna, en skyldir eru þeir til, án kostnaðar fyrir ríkissjóð, að annast um, að embættisstörfum þeirra verði gegnt á þann hátt, sem stjórnin telur nægja.

45. gr. Meðan Alþingi stendur yfir má ekki taka neinn alþingismann fastan fyrir skuldir án samþykkis þeirrar deildar, er hann situr í, nje heldur setja hann í varðhald eða höfða mál á móti honum, nema hann sje staðinn að glæp.

Enginn alþingismaður verður krafinn reiknings-skapar utan þings fyrir það, sem hann hefir sagt í þinginu, nema þingdeildin, sem í hlut á, leyfi.

46. gr. Nú glatar alþingismaður kjörgengi, og missir hann þá rjett þann, er þingkosningin hafði veitt honum.²⁾

47. gr. Ráðherrar eiga samkvæmt embættisstöðu sinni sæti á Alþingi, og eiga þeir rjett á að taka þátt í umræðunum eins oft og þeir vilja, en gæta verða

1) Lög nr. 29, 11. júlí 1911.

2) Sbr. lög nr. 28, 3. nóv. 1915, 57. gr.

þeir þingskapa. Atkvæðisrjett eiga þeir þó því að eins, að þeir sjeu jafnframt alþingismenn.

48. gr. Hvor þingdeild og sameinað Alþingi kys sjálft forseta sinn.

49. gr. Hvorug þingdeildin getur gert samþykkt um mál, nema meira en helmingur þingdeildarmanna sje á fundi og greiða þar atkvæði.

50. gr. Heimilt er hverjum alþingismanni að bera upp sjerhvert alment mál í þeirri þingdeild, sem hann á sæti í, ef hún leyfir það, og beiðast um það skýrslu ráðherra.

51. gr. Hvorug þingdeildin má taka við neinu málefni, nema einhver þingdeildarmanna flytji það.

52. gr. Nú þykir þingdeild ekki ástæða til að gera aðra ályktun um eitthvert málefni, og getur hún þá vísað því til ráðherra.

53. gr. Fundir beggja þingdeilda og sameinaðs Alþingis skulu haldnir í heyranda hljóði. Þó getur forseti, eða svo margir þingmenn, sem til er tekið í þingsköpum, krafist, að öllum utanþingsmönnum sje vísað burt, og sker þá þingfundur úr, hvort ræða skuli málið í heyranda hljóði eða fyrir luktum dyrum.

54. gr. Þingsköp sameinaðs Alþingis og beggja deilda þess skulu sett með lögum.¹⁾

1) Lög nr. 29, 3. nóv. 1915.

IV.

55. gr. Skipun dómsvaldsins verður eigi ákveðin nema með lögum.

56. gr. Dómendur skera úr öllum ágreiningi um embættistakmörk yfirvalda. Þó getur enginn, sem um þau leitar úrskurðar, komið sjer hjá að hlýða yfirvaldsboði í bráð með því að skjóta málinu til dóms.

57. gr. Dómendur skulu í embættisverkum sínum fara einungis eftir lögnum. Þeim dómendum, sem ekki hafa að auk umboðsstörf á hendi,¹⁾ verður ekki vikið úr embætti nema með dómi, og ekki verða þeir heldur fluttir í annað embætti á móti vilja þeirra, nema þegar svo stendur á, að verið er að koma nýrri skipun á dómstólana. Þó má veita þeim dómara, sem orðinn er fullra 65 ára gamall, lausn frá embætti, en eigi skal hann missa neins í af launum sínum.²⁾

V.

58. gr. Hin evangeliska lúterska kirkja skal vera þjóðkirkja á Íslandi, og skal ríkisvaldið að því leyti styðja hana og vernda.

Breyta má þessu með lögum.

1) Sbr. 30. gr. 2. málsg.

2) 16. gr. 2. og 3. málsg.

59. gr. Landsmenn eiga rjett á að stofna fjelög til að þjóna guði með þeim hætti, sem best á við sannfæringu hvers eins; þó má ekki kenna eða fremja neitt, sem er gagnstætt góðu siðferði og allsherjarreglu.

60. gr. Enginn má neins í missa af borgaralegum og þjóðlegum rjettindum fyrir sakir trúarbragða sinna, nje heldur má nokkur fyrir þá sök skorast undan almenfri fjelagsskyldu.

Enginn er skyldur til að inna af hendi persónuleg¹⁾ gjöld til neinnar annarar guðsdýrkunar en þeirrar, er hann sjálfur aðhyllist.

Nú er maður utan þjóðkirkjunnar, og geldur hann þá til Háskóla Íslands, eða einhvers styrktarsjóðs við þann skóla, eftir því sem á verður kveðið, gjöld þau, er honum ella hefði borið að greiða til þjóðkirkjunnar, enda heyri hann ekki til öðrum trúarbragðaflokki, er viðurkendur²⁾ sje í landinu.

Breyta má þessu með lögum.

VI.

61. gr. Hvern þann, sem tekinn er fastur, skal án undandráttar leiða fyrir dómara. Sje hann eigi jafnskjótt látinn laus, skal dómari, áður sólarhringur sje liðinn, leggja rökstuddan úrskurð á, hvort hann skuli settur í varðhald. Megi láta hann lausan gegn veði, þá skal ákveða í úrskurði, hvert og hversu mikið það skuli vera.

1) Lög nr. 40, 30. júlí 1909.

2) Lög nr. 4, 19. febr. 1886, og l. nr. 6, 4. mars 1904.

Úrskurði dómara má þegar skjóta til æðra dóms, og fer um birting og áfrýjun slíks úrskurðar sem um birting og áfrýjun dóms í sakamálum.¹⁾

Engan má setja í gæsluvarðhald fyrir sök, er að eins varðar fjesekt eða einföldu fangelsi.

62. gr. Heimilið er friðheilagt. Ekki má gera húsleit, nje kyrsetja brjef og önnur skjöl og rannsaka þau, nema eftir dómsúrskurði eða eftir sjerstakri lagaheimild.

63. gr. Eignarrjetturinn er friðhelgur. Engan má skylda til að láta af hendi eign sína, nema almenningsþörf krefji; þarf til þess lagafyrirmæli og komi fult verð fyrir.

64. gr. Enginn útlendingur getur fengið ríkisborgararjett nema með lögum.²⁾

Um heimild útlendinga til þess að eiga fasteignarrjettindi hjer á landi skal skipað með lögum.³⁾

65. gr. Engin bönd má leggja á atvinnufrelsi manna, nema almenningsheill krefji, enda þarf lagaboð til.

66. gr. Sá skal eiga rjett á styrk úr almennum sjóði, sem eigi fær sjeð fyrir sjer og sínum, og sje

1) Sbr. tilsk. 31. maí 1805, tilsk. 24. jan. 1838, 15. gr., og lög nr. 22, 6. okt. 1919, 22., 23. og 29. gr.

2) Sbr. sbl. 6. gr., stjkskr. 75. gr.

3) Lög nr. 63, 28. nóv. 1919.

eigi öðrum skylt að framfæra hann, en þá skal hann vera skyldum þeim háður, er lög áskilja.¹⁾

67. gr. Hafi foreldrar eigi efni á að fræða sjálf börn sín, eða sjeu börnin munaðarlaus og öreigar, er skylt að sjá þeim fyrir uppfræðingu og framfæri af almannafje.

68. gr. Hver maður á rjett á að láta í ljós hugsanir sínar á prenti; þó verður hann að ábyrgjast þær fyrir dómi. Ritskoðun og aðrar tálmanir fyrir prentfrelsi má aldrei í lög leiða.

69. gr. Rjett eiga menn á að stofna fjelög í sjerhverjum löglegum tilgangi, án þess að sækja þurfi um leyfi til þess. Ekkert fjelag má leysa upp með stjórnarráðstöfun. Þó má banna fjelag um sinn, en þá verður þegar að höfða mál gegn fjelaginu, til þess að það verði leyst upp.

70. gr. Rjett eiga menn á að safnast saman vopnlausir. Lögreglustjórninni er heimilt að vera við almennar samkomur. Banna má mannfundi undir berum himni, þegar uggvænt þykir, að af þeim leiði óspektir.

71. gr. Sjerhver vopnfær maður er skyldur að taka sjálfur þátt í vörn landsins, eftir því, sem nákvæmar kann að verða fyrir mælt með lögum.

1) Lög nr. 44, 10. nóv. 1905.

72. gr. Rjetti sveitarfjelaganna til að ráða sjálf málefnum sínum með umsjón stjórnarinnar skal skipað með lögum.¹⁾

73. gr. Skattamálum skal skipa með lögum.

74. gr. Sjerrjettindi, er bundin sjeu við aðal, nafnbætur og lögtign, má eigi taka í lög.

75. gr. Rjettinda þeirra, er um getur í 16., 29. og 30. gr. og bundin eru við íslenskan ríkisborgararjett, njóta einnig danskir ríkisborgarar, að öðru jöfnu, samkvæmt dansk-íslenskum sambandslögum.²⁾

76. gr. Tillögur, hvort sem eru til breytinga eða viðauka á stjórnarskrá þessari, má bera upp bæði á reglulegu Alþingi og auka-Alþingi. Nái tillagan samþykki beggja þingdeildanna, skal rjúfa Alþingi þá þegar og stofna til almennra kosninga af nýju. Samþykki báðar deildir ályktunina óbreytta, og nái hún staðfestingu konungs, þá hefir hún gildi sem stjórn-skipunarlög.

Nú samþykkir Alþingi breyting á sambandslögum Íslands³⁾ og Danmerkur, og skal þá leggja það mál undir atkvæði allra kosningabærra manna í landinu til samþykktar eða synjunar, og skal atkvæðagreiðslan vera leynileg.

Sama skal og gilda, ef lagabreyting verður gerð á kirkjuskipuninni samkvæmt 58. gr.

1) Lög nr. 43, 10. nóv. 1905, o. fl.

2) Sbl. 6. gr.

3) Sbr. sbl. 18. gr.

77. gr. Stjórnarskrá þessi öðlast gildi 1. janúar 1921. Samtímis falla úr gildi stjórnarskrá um hin sjerstöku málefni Íslands 5. janúar 1874 og stjórn-skipunarlög 3. okt. 1903 og 19. júní 1915, um breyt-ing á henni.

Ákvæði um stundarsakir.

1. Kosningarrjetti og kjörgengi við alþingiskosn-ingar halda, að öðru jöfnu, þeir menn, er þann rjett hafa fengið áður en stjórnarskrá þessi öðl-ast gildi, þótt ekki sjeu þeir íslenskir ríkisborg-arar¹⁾ eða hafi sömu rjettindi samkvæmt 75. gr.
2. Umboð þeirra landskjörinna þingmanna,²⁾ sem ekki eiga að fara frá árið 1922 eftir hlutkesti Alþingis 1917, falla niður árið 1926.
3. Almennar, reglulegar óhlutbundnar alþingis-kosningar skulu fram fara árið 1923. Ekki mega þær þó fram fara fyr en að loknu reglulegu Alþingi það ár.

1) Lög nr. 21, 6. okt. 1919.

2) Sbr. 27. gr.

Lög
um
ríkisborgararjett,

hversu menn fá hann og missa,

nr. 21, 6. okt. 1919.

1. gr. Skilgetið barn verður íslenskur ríkisborgari, ef faðir þess er það, og óskilgetið, ef móðir þess er það.

2. gr. Nú er maður fæddur á Íslandi, en á þó eigi ríkisfang þar samkvæmt 1. gr., og öðlast hann þá íslenskan ríkisborgararjett, ef hann hefir haft þar samfleytt heimilisfang þar til hann er fullra 19 ára, hvort sem hann er fæddur áður eða eftir að lög þessi ganga í gildi, enda hafi hann eigi síðasta árið lýst því skriflega fyrir lögreglustjóra, að hann hirði eigi að öðlast íslenskan ríkisborgararjett, og þá jafnframt sannað ríkisborgararjett sinn í öðru landi með löggiltu vottorði. Slík yfirlýsing dugir þó eigi niðjum hans.

3. gr. Kona fær ríkisfang manns síns. Sama er um ósjálfráða börn, er þau hafa saman átt áður en þau gengu að eigast.

4. gr. Veita má mönnum ríkisborgararjett með lögum. Fer þá um konu manns og börn þeirra eftir 3. gr., og um óskilgetin börn konu eftir 1. gr., nema lögin láti öðruvísi um mælt.

5. gr. Nú verður maður ríkisborgari í öðru landi, og missir hann þá íslensks ríkisfangs, og slíkt hið sama kona hans og skilgetin börn ósjálfráða, nema þau hafi heimilisfang á Íslandi og haldi því. Ef kona þess, er tekið hefir ríkisfang annarsstaðar, eða börn, fylgja ekki því ríkisfangi, þá skulu þau ávalt halda ríkisfangi sínu á Íslandi.

Nú vill maður gerast ríkisborgari í öðru landi; getur konungur þá leyst hann undan því að hafa ríkisfang á Íslandi, enda skal hann hafa tekið ríkisfang erlendis innan ákveðins tíma.

6. gr. Kona missir íslenskan ríkisborgararjett, ef maður hennar hefir hann eigi. Sama er um börn, sem þau áttu saman áður en þau gengu að eigast og þá voru ósjálfráða.

7. gr. Nú breytist ríkisfang konu á Íslandi sakir giftingar, og haggar það eigi ríkisfangi þeirra barna, er hún hefir átt við öðrum en bónda sínum.

8. gr. Nú er ókunnugt um ríkisfang barns, og skal það þá eiga ríkisfang á Íslandi, þar til annað reynist sannara.

9. gr. Íslenskir ríkisborgarar skulu þeir allir vera,

sem áttu lögheimili á Íslandi 1. des. 1918, með þeim undantekningum, sem hjer segir:

1. Þegnar annara ríkja en Íslands og Danmerkur, sem lögheimili áttu á Íslandi 1. des. 1918, halda ríkisfangi sínu.
2. Þeir, er hvergi áttu ríkisfang 1. des. 1918.
3. Danskir ríkisborgarar, sem lögheimili áttu á Íslandi 1. des. 1918 og eigi myndi vera orðnir íslenskir ríkisborgarar samkvæmt ákvæðum þessara laga, þó að þau hefði gilt fyrir 1. des. 1918, skulu halda dönskum ríkisborgarajetti en hafa þó rjett til að áskilja sjer íslenskt ríkisfang, ef þeir lýsa því skriflega fyrir lögreglustjóra eigi síðar en 31. des. 1921. Yfirlýsingin tekur til konu manns, enda hafi þau eigi slitið samvistir, og skilgetinna ósjálfráða barna hans, og ef ógift kona er, óskilgetinna ósjálfráða barna hennar.

Eigi skal það talið heimilisfang á Íslandi samkvæmt þessari grein, þótt danskur maður hafi dvalist þar 1. des. 1918 sem sjúklingur á sjúkrahúsi, við nám, í fangelsi eða sem þurfamaður, nema sú vist sje áframhald af heimilisfangi á Íslandi.

10. gr. Nú fær maður íslenskt ríkisfang samkvæmt upphafi 9. gr., og tekur þá kona hans ríkisfang hans, hvar sem hún var heimilisföst 1. des. 1918, enda hafi þau eigi slitið samvistir. Sama er um skilgetin ósjálfráða börn, ef faðir þeirra verður íslenskur ríkisborgari, og óskilgetin ósjálfráða börn, ef móðir þeirra verður það.

11. gr. Þeir, er áttu lögheimili í ríki Danakonungs 1. des. 1918, og vera myndi íslenskir ríkisborgarar samkvæmt ákvæðum laga þessara, ef þau hefði gilt fyrir 1. des. 1918, skulu verða íslenskir ríkisborgarar, en hafa þó rjett til að áskilja sjer danskt ríkisfang, ef þeir lýsa því skriflega fyrir lögreglustjóra eigi síðar en 31. des. 1921. Yfirlýsingin tekur til þeirra, er í 9. gr. 3. tölulið, fyrri málsgrein, síðara málslíð, segir.

Þeir, sem lögheimili áttu utan Íslands og ríkis Danakonungs 1. des. 1918, og vera myndi íslenskir ríkisborgarar samkvæmt ákvæðum þessara laga, ef þau hefði gilt fyrir 1. des. 1918, skulu verða íslenskir ríkisborgarar ásamt konum og börnum, svo sem í 10. gr. segir.

12. gr. Dómsmálaráðherra sker úr ágreiningi um það, hvort maður fullnægi skilyrðum til að verða íslenskur ríkisborgari samkvæmt 9.—11. gr. Skjóta má þeim úrskurði undir úrlausn dómstólanna.

13. gr. Lög þessi gilda frá og með 1. des. 1918.

Lög **um** **kosningar til Alþingis.**

1.

Lög um kosningar til Alþingis,

nr. 16, 14. sept. 1877.

18. gr. Sjerhver sýsla á landinu skal vera eitt kjördæmi, að undanteknum Skaftafells- og Þingeyjarsýslum, sem hvorri um sig skal skift í 2 sjerstök kjördæmi, með þeim takmörkum, sem hingað til hafa verið. Kaupstaðurinn Reykjavík, með því nágrenni, sem heyrir undir lögsagnarumdæmi bæjarins, skal vera kjördæmi fyrir sig.

Tölu hinna þjóðkjörnu alþingismanna, sem ákveðin er í stjórnarskrá um hin sjerstaklegu málefni Íslands, 5. janúar 1874, 14. gr., skal skift niður á þann hátt, að 2 alþingismenn sjeu kosnir í sjerhverju af kjördæmum þeim sem hjer skulu talin: Gullbringu- og Kjósarsýslu, Árnessýslu, Rangárvallasýslu, Ísa-fjarðarsýslu ásamt Ísafjarðarkaupstað, Húnavatns-sýslu, Skagafjarðarsýslu, Eyjafjarðarsýslu ásamt Akureyrarkaupstað, Norður-Múlasýslu og Suður-Múla-

sýslu, en í hverju hinna kjördæmanna, sem eru hin 2 kjördæmi í Skaftafells- og Þingeyjarsýslum, hvorri um sig, Vestmannaeyjasýsla, Reykjavíkurborg, Borgarfjarðarsýsla, Mýrasýsla, Snæfellsness- og Hnappadalssýsla, Dalasýsla, Barðastrandarsýsla og Strandasýsla, skal kjósa einn alþingismann.

— — — — —

2.

Lög um breyting á 18. gr. í lögum um kosningar til Alþingis 14. sept. 1877,

nr. 36, 6. nóv. 1902.

Vestur-Ísafjarðarsýsla og Norður-Ísafjarðarsýsla ásamt Ísafjarðarkaupstað, skulu vera 2 kjördæmi og kjósa 1 alþingismann hvort kjördæmið.

— — — — —

3.

Lög um kosningu fjögurra nýrra þingmanna,

nr. 19, 3. okt. 1903.

Ef frumvarp til stjórnarskipunarlaga um breyting á stjórnarskrá um hin sjerstaklegu málefni Íslands, 5. janúar 1874, er eykur tölu hinna þjóðkjörnu alþingismanna upp í 34, verður að lögum, og Alþingi

verður haldið, eftir að lögin hafa öðlast gildi, áður en ný kjördæmaskipun er komin á,¹⁾ skulu hinir 4 nýju alþingismenn kosnir þannig:

1 af Reykjavíkurborg,²⁾

1 af Ísafjarðarkaupstað,

1 af Akureyrarkaupstað og

1 af Seyðisfjarðarkaupstað.

4.

**Lög um atkvæðagreiðslu við alþingis-
kosningar þeirra manna, sem staddir
eru utan þess hrepps eða kaup-
staðar, þar sem þeir standa
à kjörskrá, þegar kos-
ing fer fram,**

nr. 47, 30. nóv. 1914.

1. gr. Sjómenn og aðrir, sem staddir eru utan þess hrepps eða kaupstaðar, þar sem þeir standa á kjörskrá, þá er kosning fer fram, og eigi geta sótt kjörfund, enda neyti þeir eigi hins almenna rjettar til að greiða atkvæði á öðrum kjörstað, samkvæmt fyrir-
mælum kosningalaganna, hafa heimild til þess að greiða atkvæði við kosningar til Alþingis á þann hátt, að þeir senda hreppstjóra eða bæjarfógeta í því um-

1) Ný kjördæmaskipun hefir eigi enn komist á.

2) Sjá nú lög nr. 11, 18. maí 1920.

dæmi, þar sem þeir standa á kjörskrá, atkvæðaseðil samkvæmt reglum þeim, er settar eru í lögum þessum.

2. gr. Stjórnarráðið annast um útvegum kjörseðla, svo og fylgibrjefa þeirra og umslaga, er þar til heyra, á kostnað landssjóðs. Kjörgögn þessi skulu ætíð fást hjá öllum lögreglustjórum, umboðsmönnum þeirra og hreppstjórum, og skulu að jafnaði vera nægar birgðir af þeim á hverju íslensku skipi.

Eyðublöð undir kjörseðla skulu vera úr haldgóðum hvítum pappír án nokkurrar áletrunar eða einkenna.

Umslögin um þá skulu vera ógagnsæ og hæfilega stór.

Eyðublöð undir fylgibrjefin með kjörseðlunum og vottorð þau, sem heimtuð eru, semur stjórnarráðið.

Atkvæðagreiðsla samkvæmt þessum lögum er því að eins gild, að notaðir sjeu hinir fyrirskipuðu atkvæðaseðlar, umslög og fylgibrjef.

3. gr. Kosning fer svo fram, að kjósandi ritar á atkvæðaseðilinn nafn þess þingmannsefnis, eða þeirra þingmannaefna, ef fleiri en einn á að velja í kjördæminu, er hann vill kjósa af þeim, sem í kjöri eru.

Verði hlutbundnar kosningar lögteknar, þá skulu þær kosningar fara svo fram, að kjósandi ritar bókstaf þess lista, sem hann vill kjósa, og má hann geta þess, hvernig hann vilji hafa röðina á listanum.

Þeir kjósendur, er neyta kosningarrjettar síns samkvæmt þessum lögum, mega ekki greiða atkvæði fyrir en framboðsfrestur þingmannaefna — eða lista — samkvæmt kosningalögunum er liðinn, og telst atkvæðið greitt þann dag, er fylgibrjefið er dagsett.

Enginn má við sömu kosningar senda frá sjer nema einn kjörseðil. Kjörseðillinn gildir við þá kosningu, er fer fram næst á eftir að fylgibrjefið er dagsett.

4. gr. Sá, er greiða vill atkvæði samkvæmt ákvæðum þessara laga, skal í einrúmi og án þess að nokkur sjái, rita atkvæði sitt — nafn þingmannsefnis, eða þingmannaefna, ef fleiri en einn á að kjósa, eða lista-bókstaf með ákvæðum um röð, ef hlutbundin kosning er, ef hann vill — á kjörseðilinn, leggja hann því næst inn í þar til gert umslag og líma það aftur. Hann útfyllir því næst og undirskrifar fylgibrjefið, en kjörseðilinn má hann ekki undirskrifa.

Í fylgibrjefinu skal kjósandinn gefa nákvæmar upplýsingar um nafn sitt, stöðu og heimili í hreppnum eða kaupstaðnum, svo og um þau atvik, er því valda, að hann getur ekki mætt sjálfur á kjörstaðnum til að greiða atkvæði, og skal hann jafnframt staðfesta með drengskaparvottorði, að hann þvingunarlaust, í einrúmi og án þess nokkur maður hafi sjeð, hafi útfyllt kjörseðilinn, lagt hann í umslagið og límt það aftur.

Á fylgibrjefið skal vera ritað vottorð um, að undirskrift og dagsetning sje rjett og að kjörseðillinn sje útfylltur í einrúmi. Vottorð þetta á að vera undirritað af skipstjóra á íslensku skipi ásamt einum manni af skipshöfninni sem tilkvöddum vitundarvotti, ef kjósandi er sjómaður, eða af sýslumanni umboðsmanni hans eða hreppstjóra.

Nú vill skipstjóri sjálfur greiða atkvæði og getur ekki náð til sýslumanns, umboðsmanns hans eða

hreppstjóra, þá skal vottorðið gefið af þeim, er í hans stað gengur á skipinu, er hans missir við.

Þá er vottorðið er gefið af skipstjóra eða þeim, er í hans stað gengur á skipinu, skal geta um atkvæðagreiðsluna í dagbók skipsins; þar skal skýrt frá fullu nafni kjósandans, í hvaða umdæmi hann stendur á kjörskrá og hver hafi verið til kvaddur sem vitni að undirskrift hans.

Umslagið með kjörseðlinum og fylgibrjefið skal kjósandinn því næst láta í sjerstakt þar til gert umslag, loka því og rita utan á það til hreppstjórans í þeim hreppi eða bæjarfógetans í þeim kaupstað, þar sem hann stendur á kjörskrá. Á umslaginu skal þess getið, að í því liggi atkvæðaseðill, og skal kjósandinn undirrita þá yfirlýsingu með nafni sínu og kjörumdæmi.

Kjósandinn annast sjálfur og kostar sendingu brjefsins.

5. gr. Hreppstjóri eða bæjarfógeti innfæra á sjerstaka skrá brjef þau, er þeir veita móttöku, í áframhaldandi töluröð; skal geta þess við hvert brjef, hve nær tekið hafi verið á móti því og setja á það tilsvarandi tölunúmer.

Skrá þessa ásamt brjefunum sendir bæjarfógeti eða hreppstjóri síðan hlutaðeigandi kjörstjórn svo tímanlega, að hún sje komin í hendur henni áður en kjörfundur er settur.

Þau brjef, er koma þar á eftir til kjörstjórnarinnar en þó áður en atkvæðagreiðslu er lokið, skulu og tölu sett með áframhaldandi töluröð, án þess þó að inn-

færast á skrána, og skal tölu þeirra getið í kjörbókinni.

6. gr. Áður en atkvæðagreiðsla byrjar opnar kjörstjórnin fylgibrjefin, rannsakar, hvort sá, er brjefið er frá, stendur á kjöskrá, og ef svo reynist, setja meðkjörstjórnir merki við nafn kjósandans á eftirritin af kjörskránni.

Komi það í ljós, að hlutaðeigandi standi ekki á kjörskrá, eða að hann sje búinn að greiða atkvæði eða hafi afsalað sjer kosningarrjetti í því umdæmi, eða kjörstjórnin hafi fengið vitneskju um, að hann hafi dáið á undan kjördegi, leggur kjörstjórnin umslagið með atkvæðaseðlinum og fylgibrjefið aftur inn í umslagið, og kemur það þá ekki frekar til greina við kosninguna. Eins skal fara að, ef í umslaginu er annað en fylgibrjefið og eitt umslag, eða ef sjáanlegt er, að ekki hafi verið notuð þau umslög og eyðublöð, er stjórnarráðið hefir látið gera, eða ekki hefir verið farið eftir þeim reglum við atkvæðagreiðsluna, sem fyrir er mælt í lögum þessum.

Þau atkvæðaumslög, sem tekin eru gild, eru því næst lögð í atkvæðakassann um leið og atkvæðagreiðsla byrjar.

Þau umslög, sem kjörstjórninni eru afhent eftir að atkvæðagreiðsla er byrjuð, eru rannsökuð á sama hátt öll í einu, og þau, sem gild eru tekin, lögð í kjörkassann áður en atkvæðagreiðslu er lokið.

7. gr. Atkvæði þau, sem greidd eru samkvæmt þessum lögum, eru ógild:

1. Þegar ekki verður sjeð með vissu, hvort nafn

- það, sem stendur á atkvæðaseðlinum, á við nokkurt af þingmannaefnum þeim, sem í kjöri eru í kjördæminu, eða — þá er um hlutbundna kosningu er að ræða — hvaða listi er kosinn.
2. Þegar í atkvæðaumslaginu er annað en einn atkvæðaseðill.
 3. Þegar ekki hefir verið notaður við atkvæðagreiðsluna atkvæðaseðill sá, sem stjórnarráðið hefir látið gjöra, eða annað er ritað á hann en það, sem ákveðið er í 3. gr., eða á seðilinn eru sett strik eða merki, er ætla má, að sjeu sett til þess að gjöra hann þekkjanlegan. Þó verður atkvæðaseðill við hlutbundnar kosningar ekki ógildur, þótt á honum standi, auk listabókstafsins, orðið „listabókstafur“, ef ekki verður álitid, að það sje gert til að gera seðilinn auðkennilegan.

8. gr. Sjerhver skipstjóri á íslensku skipi skal gæta þess að til sjeu á skipinu nægar birgðir af eyðublöðum undir kosningaseðla og fylgibrjef með tilheyrandi umslögum, og í híbýlum skipshafnarinnar á skipinu skal vera upp festur útdráttur af gildandi ákvæðum um atkvæðagreiðslu þeirra manna, er í lögum þessum greinir, og semur stjórnarráðið útdráttinn. Enn fremur er það skylda skipstjóra á íslenskum skipum, þá er fyrirskipaðar eru nýjar kosningar, auka-kosningar eða uppkosningar, að láta skipshöfnina vita um kjördaginn jafnskjótt og þeir vita um kosninguna, og mega þeir ekki neita skipshöfninni um aðstoð við atkvæðagreiðsluna eða neita sjómanni um landgönguleyfi til að greiða atkvæði hjá íslenskum stjórnarvöldum, nema því að eins að nauðsynleg störf á

skipinu, sem ekki þola bið, hindri. Brot gegn þessu varða alt að 100 kr. sektum, er renna í landssjóð.

9. gr. Fyrir afhending kjörseðla og vottorð, þau er ræðir um í þessum lögum, greiðast engin gjöld.

10. gr. Að öðru leyti gilda reglur kosningalaganna um kosningar þær, er í lögum þessum getur, að því leyti, sem þær geta við átt.

5.

Lög um kosningar til Alþingis

nr. 28, 3. nóv. 1915,

með breytingum samkvæmt lögum nr. 12,

18. maí 1920.

I. Kjördæmakosningar.

Kosningarrjettur og kjörgengi.

(Í stað 1. gr. kemur 1. gr. laga nr. 12, 18, maí 1920, svo látandi):

1. gr. Með þeim takmörkunum, sem hjer fara á eftir, hafa kosningarrjett til Alþingis við kosningar í sjerstöku kjördæmum allir, karlar og konur, sem eru 25 ára eða eldri, þegar kosning fer fram, hafa óflekkað mannorð, hafa ríkisborgararjett hjer á landi og hafa verið búsettir í landinu síðustu fimm árin áður en kosningar fara fram.

2. gr. Enginn verður talinn hafa óflekkað mannorð, sem sekur er orðinn að lagadómi um nokkurt

það verk, sem svivirðilegt er að almenningsáliti, nema því að eins að hann hafi fengið uppreist æru sinnar.

3. gr. Enginn getur átt kosningarrjett, sje hann eigi fjár síns ráðandi eða sje bú hans undir skifta-meðferð sem þrotabú. Nú hafa hjón óskilinn fjárhag, og missir konan ekki kosningarrjett sinn fyrir því.

4. gr. Enginn getur átt kosningarrjett, sem þiggur af sveit, eða hefir þegið sveitarstyrk, nema hann sje annaðhvort endurgoldinn eða eftir gefinn.

5. gr. Enginn getur átt kosningarrjett, hafi hann eigi, þá er kosningin fer fram, verið heimilisfastur í kjördæminu eitt ár.

Sá, sem hefir heimilisfang víðar en á einum stað, segir sjálfur til, á hverjum staðnum hann vill neyta kosningarrjettar síns.

(Í stað 6. gr. kemur 2 gr. laga nr. 12,18. maí 1920, svo látandi):

6. gr. Kjörgengur við kosningar í sjerstökum kjördæmum er hver ríkisborgari, karl og kona, sem kosningarrjett á til þeirra, nema þeir dómendur, sem ekki hafa umboðsstörf á hendi. Kjósa má samt þann mann, sem á heima utan kjördæmis, eða hefir átt heima í kjördæminu skemur en 1 ár.

K j ö r s t j ó r n i r.

7. gr. Í hverjum hreppi skal vera kjörstjórn, og sitja í henni hreppstjóri (sjeu tveir hreppstjórar, þá sá eldri að aldri), oddviti hreppsnefndarinnar og einn maður af öðrum kjósendum, er hreppsnefnd kys.

Hreppstjóri skal vera oddviti kjörstjórnar. Nú er hreppstjóri jafnframt hreppsnefndaroddviti, og kýs hreppsnefnd þá tvo menn í kjörstjórnina.

Í kaupstað velur bæjarstjórnin kjörstjórn, eina fyrir hvern kaupstað, nema hann sje fleiri en eitt kjördæmi; þá velur bæjarstjórn kjörstjórn fyrir hvert kjördæmanna. Heimilt er bæjarstjórn að skifta hverju kaupstaðarkjördæmi í kjördeildir, enda skal þá valin undirkjörstjórn fyrir hverja kjördeild. Kjörstjórnir velja sjer sjálfar oddvita og skifta að öðru leyti með sjer verkum.

8. gr. Í hverju kjördæmi skal vera yfirkjörstjórn, og skipa hana 3 menn.

Þar er sýslumaður eða bæjarfógeti er heimilisfastur í kjördæmi, skal hann vera oddviti yfirkjörstjórnar. Að öðrum kosti skipar landsstjórnin oddvita, er sje kjósandi í kjördæminu, og annan til vara.

Hina yfirkjörstjórnana kjósa sýslunefndir eða bæjarstjórnir, annan úr sínum flokki, en hinn úr flokki annara kjósenda. Kjósa skal á sama hátt 2 menn til vara í yfirkjörstjórn.

Nú eru einn eða fleiri úr yfirkjörstjórn í kjöri við alþingiskosning í kjördæminu, og skulu þeir þá vikja sæti úr kjörstjórninni, oddviti þó ekki fyr en opna skal atkvæðakassana.

Verði yfirkjörstjórn af þessum eða einhverjum öðrum ástæðum ekki fullskipuð, eftir að varamennirnir hafa tekið sæti í henni, kveður oddviti menn úr flokki kjósenda í hin auðu sæti.

Fyrri varamaður er sá, er sýslunefnd eða bæjarstjórn kýs úr sínum flokki, og tekur hann sæti í kjör-

stjórninni á undan hinum. Sjeu varamennirnir báðir úr flokki sýslunefndar eða bæjarstjórnar, þá sá eldri. Nú vikur oddviti sæti úr yfirkjörstjórninni meðan atkvæðakassarnir eru opnaðir og atkvæði talin, og skal þá elsti maður af hinum yfirkjörstjórunum koma í hans stað.

Yfirkjörstjórn skal hafa gjörðabók, löggilta af stjórnarráðinu, og bóka í hana allar gjörðir sínar, útsending og viðtöku kjörseðla og brjefa, úrskurði, samtölu atkvæða, úrslit kosninga og annað þess háttar.

S a m n i n g k j ö r s k r á r.

9. gr. Kjörskrá til óhlutbundinna kosninga semja bæjarstjórnir í kaupstöðum, en hreppsnefndir í sveitum. Nú hefir bæjarstjórn skift kaupstað í kjördeildir, og skal þá semja sjerstaka kjörskrá yfir hverja kjördeild. Kjörskrá skal samin í janúarmánuði ár hvert, og gildir frá 1. júlí það ár til 30. júní næst á eftir, að báðum dögum meðtöldum. Hún skal vera fullbúin 1. febrúar, og skal hún þann dag lögð fram til sýnis á hentugum stað, einum eða fleirum, í hreppi eða kaupstað.

10. gr. Á kjörskrá skal taka alla þá, er heimili eiga í hreppnum eða kaupstaðnum og kosningarrjett hafa í kjördæminu, þá er kjörskrá er samin, eða fullnægja skilyrðum fyrir því, að geta neytt kosningarrjettar fyrir 1. júlí næst á eftir. Rita skal í sjerstaka dálka fult nafn kjósenda eftir stafrófsröð, heimili, stjett og aldur.

11. gr. Í fyrri hluta maimánaðar ár hvert skal semja aukakjörskrá, og skulu á hana settir þeir, sem að vísu hafa ekki kosningarrjett þegar kjörskráin öðlast gildi (1. júlí), en vitanlegt þykir, að fullnægja muni skilyrðum fyrir kosningarrjetti einhvern tíma á árinu, er kjörskrá gildir fyrir, og skal um leið tilgreina þann dag, er hver þeirra öðlast kosningarrjett. Á þá skrá skulu þeir og settir, er eigi var vitanlegt um, þegar aðalkjörskrá var samin, að þeir mundu fullnægja þessum skilyrðum fyrir 1. júlí, og sömuleiðis þeir kjósendur, er láðst hefir að setja á aðalkjörskrá og einhverra orsaka vegna hafa ekki átt kost á að koma fram með aðfinslur við kjörskrána í tæka tíð.

12. gr. Fjórtán dögum áður en aðalkjörskrá er lögð fram, skal auglýsa, hvar það verður gert, á þann hátt, sem þar er venja að birta almennar auglýsingar. Kjörskráin skal liggja frammi frá dagmálum til miðaftans dag hvern næstu 14 daga eftir að hún var lögð fram. Staðfest eftirrit af skránni má hafa til þess að leggja fram.

13. gr. Áður en þrjár vikur eru liðnar frá því er kjörskráin var lögð fram skal hver sá, sem kæra vill, að einhverjum sje slept af skrá eða ofaukið þar, hafa afhent oddvita hreppsnefndar eða bæjarstjórnar kæru sína með þeim rökum og gögnum, er hann vill fram færa til stuðnings máli sínu. Sje kæran um það, að einhver sje á skrá tekinn, sem eigi hafi rjett til að standa þar, skal oddviti hreppsnefndar eða bæjarstjórnar innan þriggja daga senda

þeim, er kærður er, eftirrit af kærunni, og skal gagn-gert senda með það til viðtakanda.

14. gr. Aðfinningum þeim við kjörskrárnar, sem þannig eru fram komnar, skal hlutaðeigandi sveitar-eða bæjarstjórn skera úr á opinberum fundi, sem haldinn sje áður en 3 næstu vikur eru liðnar. Til þess fundar skulu með 8 daga fyrirvara kvaddir bæði þeir, sem fram hafa komið með aðfinningarn-ar, og þeir, sem mælt er á móti. Samkvæmt þeim skjölum, sem aðiljar málsins leggja fram, og fram-burði vitna, sem þeir leiða, skal leggja úrskurð á ágreininginn og rita hann með fám orðum í hina venjulegu gjörðabók sveitar- eða bæjarstjórnarinnar.

Með kærur og aðfinningar við aukakjörskrá þá, sem um ræðir í 11. gr., skal fara sem við aðalkjör-skrána, en þó þannig, að frestir allir sjeu $\frac{1}{3}$ styttri, og að samrit aukakjörskrárinnar skuli sent oddvita yfirkjörstjórnarinnar fyrir 1. júlí. Þegar búið er að leiðrjetta kjörskrárnar samkvæmt þessu, skal öll heppsnefndin eða bæjarstjórnin rita nafn sitt undir þær. Eftir þetta verður á því ári engin breyt-ing gerð á kjörskránum, nema dómur sje á undan genginn.

15. gr. Kjörskrár skulu samdar í tvennu lagi, og skal önnur skráin fyrir 1. dag aprílmánaðar send oddvita yfirkjörstjórnar þeirrar, er í hlut á. Hann skal fyrir 1. dag maímánaðar skýra stjórnarráðinu frá, hvort hann hafi tekið við öllum kjörskránum, en ef svo er ekki, hverjar vanti.

16. gr. Sá, sem er óánægður með úrskurð þann, er synjar honum kosningarrjettar, má heimta, að sjer verði fengið eftirrit af úrskurðinum kauplaust, og getur hann sótt málið fyrir dómi. Mál út af þessu skal farið með sem gestarjettarmál. Rjettargjöld skulu engin greidd fyrir undirrjetti, og skal dómariinn skipa mann fyrir hönd sveitar- eða bæjarstjórnar, er stefnt er. Falli dómur þannig, að sækjandi málsins eigi kosningarrjett, skal taka hann á kjörskrá, þegar er hann leggur fram eftirrit af dóminum.

17. gr. Samkvæmt aðalkjörskrá og aukakjörskrá skulu allar kosningar til Alþingis fara fram á því ári. Þeir menn, er standa á aukakjörskrá (11. gr.), hafa rjett til að greiða atkvæði, ef þeir hafa fyrir kjördag fullnægt þeim skilyrðum, er sett eru. Fari fram kosning oftár en einu sinni sama ár, skal við síðari kosningarnar nota eftirrit af kjörskránum, er hreppsnefnd eða bæjarstjórn staðfestir.

Framboð þingmannaefna og umboðsmenn.

18. gr. Nú býður einhver sig fram til þingmensku, og skal hann þá tilkynna yfirkjörstjórninni í kjördæminu framboð sitt skriflega svo snemma, að það komi henni í hendur eigi síðar en 4 vikum á undan kjördegi.

Framboði skal fylgja skrifleg yfirlýsing að minsta kosti 12 kjósenda í kjördæmi því, þar sem þingmannsefni leitar þingmensku, um að þeir styðji kosningu þess.

Það er eigi nauðsynlegt, að kjörgengi þingmannaefna sje sannað fyrir kjörstjórninni, en Alþingi fellir úrskurð um kjörgengi þeirra, sem kosnir eru.

Enginn má gefa kost á sjer í fleirum en einu kjördæmi við sömu kosningar. Brjótí nokkur móti þessu, er sú kosning eða þær kosningar ógildar, er hann kann að verða fyrir.

Nú deyr frambjóðandi áður en kosning fer fram, en eftir að framboðsfrestur er liðinn eða á næstu 3 sólarhringum fyrir það tímamark, og má þá annar maður innan 8 daga bjóða sig fram til þingmensku, ef fullur helmingur af meðmælendum hins látna eru meðal meðmælenda hans.

Ef fresta þarf kosningu í kjördæminu af þessum ástæðum, stofnar stjórnarráðið til nýrrar kosningar á þann hátt, sem fyrir er mælt í 53. gr. laga þessara.

19. gr. Hvert þingmannsefni á rjett á, sje hann eigi sjálfur viðstaddur, að gefa einum manni eða tveimur í hverjum hreppi umboð sitt til að gæta hagsmuna sinna við kosninguna. Þessir umboðsmenn hafa rjett til að vera viðstaddir atkvæðagreiðsluna á kjörfundum og gæta þess, að alt fari þar löglega fram. En skyldir eru þeir að hlíta þeim fundarreglum, sem kjörstjórnin ákveður.

Undirbúningur af hálfu kjörstjórnar.

20. gr. Þegar frestur sá er liðinn, sem ákveðinn er um framboð þingmannaefna (18. gr.), skal yfirkjörstjórnin tafarlaust láta fullgera kjörseðla fyrir

undæmi sitt, þar sem kosning á fram að fara. En hafi eigi fleiri boðið sig fram til kosningar í kjördæminu en kjósa skal, þarf engin kosning fram að fara, heldur lýsir kjörstjórnin þingmannsefnið kos-
ið, eða þingmannaefnin kosin. Stjórnarráðið annast prentun á eyðublöðum undir kjörseðla og sendir þau yfirkjörstjórnnum. Kjörseðlar skulu búnir til úr haldgóðum pappír, sem prent eða skrift sjest ekki í gegnum, þegar letrið snýr niður. Sjeu þeir allir nákvæmlega jafnstórir og eins í lagi og með sama lit. Yfirkjörstjórnin annast útbúning kjörseðlanna að öðru leyti. — Á hvern seðil skal skrá með skýru og stóru prentlettri nöfn allra þingmannaefna í kjördæminu, og skulu þau standa í stafrófsröð. Eigi tvö eða fleiri þingmannaefni í sama kjördæmi að öllu samnefnt, skal einkenna þá til aðgreiningar með heimilisnafni eða stöðu. Eigi skal fullgera fleiri seðla en þá, er sendir verða kjörstjórnnum í hreppunum, og skal yfirkjörstjórn forðast að láta óviðkomandi sjá seðlana áður en hún sendir þá.

Kjörseðil skal gera á þann hátt, er hjer segir: Hverju nafni skal ætla þverskák, er sje $2\frac{1}{2}$ cm. á breidd. Til vinstri handar við nafnskákirnar skal vera svartur borði upp og ofan, 3 cm. á breidd, og í honum miðjum hvítir kringlóttir reitir, $\frac{1}{2}$ cm. að þvermáli. Skal kjörseðill vera svipaður þessu:

	

Kjörseðla skal yfirkjörstjórn brjóta saman áður en hún sendir þá frá sjer, og skulu þeir vera svo brotnir, að óprentaða hliðin snúi út, svo að letrið á þeim sjáist ekki. Þeir skulu og vera svo brotnir, að auða röndin á seðlinum falli á svarta borðann, enda skal svo frá broti gengið, að auðvelt sje að leggja þá aftur í sama brot, er kjósendur hafa notað þá.

21. gr. Tiu dögum eftir að framboðsfrestur er liðinn skulu kjörseðlarnir fullgerðir, og skal yfirkjörstjórnin daginn eftir afhenda til flutnings á næstu póststöð sem ábyrgðarsending þá seðla, sem senda skal undirkjörstjórn hverri, nema nauðsynlegt sje að senda hraðboða með þá, en kjörstjórn hverri skal senda jafnmarga seðla, sem kjósendur eru á kjörskrá í hennar umdæmi, og 10% fram yfir. Seðlarnir skulu sendir í vönduðum umbúðum, er yfirkjörstjórnin innsiglar með embættisinnsigli sínu svo vandlega, að eigi sje auðið að opna umbúðirnar og ná út seðlum, án þess að brjóta innsiglið.

22. gr. Jafnframt og yfirkjörstjórnin sendir undirkjörstjórnnum kjörseðla skal hún láta hverri sendingu fylgja umslög, fóðruð sterku ljerefti og með áprentaðri utanáskrift til yfirkjörstjórnarinnar. Hverri undirkjörstjórn skulu fengin 4 umslög, og skal á neðra framhorni vera prentað á tvö þeirra: „ógildir seðlar“ og á tvö: „afgangsseðlar“.

Umslög þessi skulu vera svo stór, að allir seðlar af hvorri þessari tegund komist í eitt umslag, en hin umslögin sjeu til vara. Auk þess skal yfirkjörstjórnin láta fylgja stórt og sterkt ljereftsfóðrað um-

slag, með áprentaðri utanáskrift sinni, og á efra framhorni nafn undirkjördæmisins, og skal í það umslag leggja hin umslögin. Yfirkjörstjórn skal jafnframt senda hverri undirkjörstjórn í kjördæminu löggilta kjörbók til afnota við kosninguna og skýrslu um, hver þingmannaefni hafi boðið sig fram.

Kjördagur.

23. gr. Þá er almennar, reglulegar kosningar fara fram, skal kjördagur vera hinn sami um land alt, hinn fyrsti vetrardagur.

Bæði er þetta á sjer stað og þegar almennar kosningar fara fram eftir þingrof, skulu allar kosningar gilda frá hinum almenna kjördegi, þótt einstöku kosningar hafi eigi fram farið á þeim degi.

Kjörstaður, kjörherbergi, atkvæðakassi.

24. gr. Kjörstaður í hverjum hreppi skal að jafnaði vera þingstaður hreppsins. Ef gallar á herbergjum á þingstaðnum eða önnur atvik gera það torvelt, að halda þar kjörfund, er yfirkjörstjórninni heimilt að ákveða annan kjörstað, þar sem fá má viðunandi herbergi, og sje sá staður svo nálægt þingstaðnum, sem vel má við koma. Sje kjörþing haldið annarstaðar en á þingstað hreppsins, skal yfirkjörstjórnin auglýsa það á kirkjustöðum hreppsins 8 dögum á undan kjörfundi.

25. gr. Í húsinu þar sem kosningin fer fram, skal vera annað herbergi áfast, svo lagað, að eigi verði í

það gengið nema úr kjörherberginu. Sje eigi á slíku vól, má tjalda fyrir eitt hornið í kjörherberginu, svo eigi sjáist þangað.

Tjald skal festa fyrir glugga, er vera kynnu á herberginu eða hinu tjaldaða horni, svo að eigi verði inn þangað sjeð að utan, og skal tjaldið ná svo langt út fyrir gluggann, að eigi sje auðið að stinga kjörseðli út að glugganum, svo að hann sjáist að utan. Tjald þetta skal á hæfilega mörgum stöðum fest niður á jöðrum með innsigli kjörstjórnar. Í herberginu eða hinu tjaldaða horni skal vera lítið borð, sem skrifa má við.

26. gr. Í hverjum hreppi varðveitir hreppstjóri, en í kaupstað bæjarfógeti, atkvæðakassana, er landsstjórn hefir útvegað í fyrstu á kostnað lands-sjóðs. Skulu kassarnir allir vera með sömu gerð, eigi minni en 31,5 cm. að lengd, 21 cm. að breidd og 15,7 cm. á hæð, með loki á hjörum og góðri læsingu fyrir. Langs eftir miðju lokinu skal vera rifa, er sje 15,7 cm. löng, 6,5 mm. við að ofan, en víðari að neðan. Kössunum skulu fylgja sterkir ljereftspokar, hæfilega stórir til að hafa utan um kassana, er kjörstjórn sendir þá til yfirkjörstjórnar.

Ef síðar þarf að endurnýja kassa eða poka, kostar sveitar- eða bæjarsjóður þá endurnýjun.

K o s n i n g a r a t h ö f n i n.¹⁾

27. gr. Á hádegi skal kjörfund setja, og skulu þá mæta á kjörstað allir kjörstjórnarnir; sjeu eigi allir

1) Lög nr. 47, 30. nóv. 1914.

mættir, kveðja þeir, sem við eru úr kjörstjórninni, valinkunnan mann eða menn af kjósendum til að taka sæti í kjörstjórninni, og halda þeir sæti sínu, þótt hinir komi síðar.

28. gr. Á meðan á kosningarathöfninni stendur má aldrei nema einn úr kjörstjórninni ganga út í senn; felur hann öðrum úr kjörstjórninni verk sitt á meðan.

29. gr. Kjörstjórnin skal sitja við borð í kjörherberginu; auk kjörstjórnarinnar má enginn inni vera í kjörherberginu, nema einn kjósandi í senn og einn eða tveir umboðsmenn af hendi hvers þingmanns-efnis (sbr. 19. gr.), sjeu þeir eigi sjálfir viðstaddir.

30. gr. Athöfnin byrjar með því, að oddviti kjörstjórnarinnar leggur fram seðlaböggul þann, sem hann hefir fengið frá yfirkjörstjórninni, og skulu allir, sem við eru, gæta þess vel, hvort innsiglin eru heil, eða böggulinn ber þess merki, að hann hafi verið opnaður; skal þessa getið í kjörbókinni, og riti kjörstjórn og þingmannaefnin eða umboðsmenn þeirra undir. Því næst opnar oddviti böggulinn og telur seðlana, en meðkjörstjórar og umboðsmenn eða þingmannaefni telja líka; skal þess gætt, hvort tala seðlanna kemur heim við tölu þá, sem tilgreind er í brjefi því, er yfirkjörstjórnin skal láta fylgja hverjum seðlaböggli. Þess skal getið í kjörbókinni, og skrifa kjörstjórar og umboðsmenn eða þingmannaefnin þar undir.

31. gr. Kjörstjórnin skal, áður en kosning byrjar, skipa til dyravörslu 2 menn eða fleiri, sem skiftast á.

Nú segir kjörstjórn dyraverði til, að kosning byrji, og skal dyravörður þá hleypa inn kjósendum, einum í senn.

Sje ágreiningur um, í hverri röð kjósendur komist að, skal röðin á kjörskrá ráða, þannig, að dyravörður hleypir þeim fyr inn, sem framar stendur á kjörskrá af þeim, sem gefa sig fram.

Kjóсандinn gengur til oddvita kjörstjórnarinnar, er hann kemur inn í herbergið, og fær oddviti honum einn kjörseðil, ef kjörstjórnin kannast við manninn og hann stendur á kjörskrá.

Þekki kjörstjórnin ekki manninn, er honum kostur ger að fá inn með sjer 2 kjósendur, sem kjörstjórnin þekkir, og ef þeir vilja lýsa yfir því, að viðlögðum drengskap sínum, að maðurinn sje sá, er hann kveðst vera, þá er það næg sönnun, en geta skal þess í kjörbókinni. Að því búnu ganga vitni þessi út, en kjósandi verður eftir.

32. gr. Engum manni, sem á kjörskrá stendur, má kjörstjórnin meina að greiða atkvæði, og engum leyfa það, sem eigi stendur á henni, nema hann með vottorði sýslumanns eða bæjarfógeta sanni, að nafn hans standi á annari kjörskrá í kjördæminu og að hann hafi afsalað sjer þar kosningarrjetti sínum. Um þetta skal getið í kjörbókinni, og nafn og heimili kjósanda tilgreint. Vottorð sýslumanns eða bæjarfógeta fylgi endurritinu af kjörbókinni.

33. gr. Þá er kjósandi hefir tekið við kjörseðlinum, sem oddviti afhendir honum, fer kjósandi með hann inn í klefann (afherbergið), að borði því, er þar stendur, og stimplar alveg yfir reitinn, sem er fyrir framan nafn þess, eða nöfn þeirra, ef fleiri en einn á að kjósa, sem kjósandinn vill velja, með svörtum stimpli, sem kjörstjórnin leggur til, og skal hann vera 1 cm. að þvermáli. Þegar kjósandinn hefir stimplað yfir reitinn, skal hann þerra hann (reitinn) vel með þerripappír, sem kjörstjórnin leggur til og sjer um, að nóg sje til af, og brýtur hann síðan seðilinn saman í sama brot er hann var í, er hann tók við honum, svo að letrið snúi inn, gengur inn að kjörborðinu og stingur sjálfur seðlinum í atkvæðakassann gegnum rifuna á lokinu og gætir þess, að enginn sjái, hvað á seðlinum er.

Stjórnarráðið skal í fyrsta sinn útvega stimplana, og greiðist sá kostnaður, er af því leiðir, úr lands-sjóði, en um endurnýjun þeirra fer svo, sem fyrir er mælt um atkvæðakassana í 26. gr.

Ef kjósandi skýrir kjörstjórn frá því, að hann sje eigi fær um að kjósa á fyrirskipaðan hátt, sakir sjónleysis eða annarar líkamsbilunar, er kjörstjórn metur gilda ástæðu, skal sá úr kjörstjórninni, er kjósandi nefnir til, veita honum aðstoð til þess í kjörherberginu. Þetta skal bókað í kjörbókina, að tilgreindum ástæðum.

34. gr. Meðkjörstjórnarnir í hverri kjörstjórn skulu hafa fyrir sjer hvor sitt eftirrit af kjörskránni og gera merki við nafn hvers kjósanda um leið og hann hefir neytt kosningarrjettar síns.

35. gr. Áður en fyrsti kjósandi lætur seðil í kassann, skal kjörstjórnin og þingmannaefnin, eða umboðsmenn þeirra, gæta þess, að kassinn sje tómur, og síðan læsa honum.

36. gr. Engin merki má á seðilinn gera önnur en að stimpla yfir auða reitinn, hvorki rispu nje blýantsstrik nje önnur slík einkenni, er gert geta seðilinn þekkjanlegan frá hinum seðlunum. Finnist slíkt merki á seðli við atkvæðatalninguna á eftir, eða ef stimplað er út fyrir ytri brún svarta borðans, er slíkur seðill ógildur.

37. gr. Láti kjósandi sjá, hvað á seðli hans er, er seðillinn ógildur, og má eigi leggja hann í atkvæðakassann. Sama er og, ef kjósandi setur skakt kjörmerki á seðil, eða seðill merkist hjá honum af vanga. Hvort heldur af þessu á sjer stað, skulu seðlarnir afhentir kjörstjórninni, sem skráir athugasemd um það í kjörbókina. Skulu þessir kjósendur því næst víkja frá atkvæðagreiðslunni að sinni og atkvæðagreiðslunni haldið áfram, uns allir kjósendur þeir, er viðstaddir eru, hafa átt kost á að greiða atkvæði.

Þá er kjósandi hefir lagt seðilinn í atkvæðakassann, fer hann út, en næsti kjósandi kemur inn, og svo koll af kolli, uns atkvæðagreiðslu er lokið.

38. gr. Atkvæðagreiðslu má ekki slíta meðan kjósendur gefa sig fram án þess hlje verði á; þá er ekki gefa sig fram fleiri, skal enn biða $\frac{1}{4}$ klukkustundar og taka við atkvæðum þeirra kjósenda, er

á þeim tíma gefa sig fram. Þó má eigi slíta atkvæðagreiðslu að þeim fjórðungi klukkustundar liðnum, meðan kjósendur gefa sig fram án þess að hlje verði á, og aldrei má atkvæðagreiðslu slíta fyr en 3 klukkustundir eru liðnar frá því er byrjað var að taka við atkvæðum, nema allir kjósendur, sem á kjörskrá standa, hafi neytt atkvæðisrjettar.

Þegar allir viðstaddir kjósendur hafa átt kost á að greiða atkvæði, greiða þingmannaefnin og umboðsmenn, ef þeir hafa kosningarrjett, svo og kjörstjórnin, atkvæði á sama hátt og aðrir kjósendur. Því næst skulu þeir kjósendur aftur kallaðir fram eftir stafrófsröð, sem nefndir eru í 37. gr., fyrri málsgrein, og þeim fengnir nýir seðlar til að greiða atkvæði á, á meðan seðlaforðinn endist.

39. gr. Þingmannaefni og umboðsmenn þingmannaefna eiga rjett á að gæta þess, að kjörstjórn og kjósendur hegði sjer lögum samkvæmt við kosningarathöfnina, og má hver þeirra átelja við kjörstjórnina, það er honum þykir áfátt.

Nú þykir þingmannsefni eða umboðsmanni þess eitthvað ólöglegt við kosningarathöfnina og fær það eigi leiðrjett, og á það þá rjett á að fá ágreiningsálitið bókað þegar í stað í kjörbókina, og sker Alþingi úr því síðar, hver áhrif það skuli hafa á kosninguna.

40. gr. Þá er atkvæðagreiðslu er slitið, skal oddviti kjörstjórnarinnar þegar taka atkvæðakassann, án þess að opna hann, og að meðkjörstjórum, þingmannaefnum og umboðsmönnum þeirra ásjáandi,

vefja ljerefti eða öðru slíku haldgóðu efni vandlega utan um hann á alla vegu og binda utan um; láta síðan kassann, þannig útbúinn, ofan í ljereftspoka þann, sem honum fylgir, binda vandlega fyrir með snæri eða sterku seglgarni, sem ekki eru hnútar á, og setja innsigli kjörstjórnarinnar á fyrirbandið og pokann sem næst hnútnum; sömuleiðis eiga þingmannaefni og umboðsmenn, sem viðstaddir eru, rjett á að setja innsigli sín á enda fyrirbandsins.

Þá skal oddviti leggja í umslag sjer alla þá seðla, sem ógildir hafa orðið (37. gr.), og í annað umslag alla þá seðla, sem afgangs eru ónotaðir.

41. gr. Til alls þessa skal nota umslög þau, sem yfirkjörstjórnin hefir sent í þessu skyni. Í hvort umslag skal jafnframt leggja miða með samtölu seðlanna, sem í því eru, undirskrifaðan af kjörstjórn og þingmannaefnum eða umboðsmönnum þeirra. Seðlatölunnar af hvoru tægi skal geta í kjörbókinni.

42. gr. Þá er kosningarathöfninni er lokið og alt bókað í kjörbókina, skulu kjörstjórnir og umboðsmenn, eða þingmannaefni, sjeu þau viðstödd, rita undir hana.

Neiti kjörstjórnin að bóka eitthvað fyrir þingmannsefni eða umboðsmann áhrærandi kosningar-gjörðina, á hann rjett á að bóka það sjálfur, og skrifi hann nafn sitt undir.

43. gr. Þegar búið er að loka báðum umslögum með kjörseðlunum, skal kjörstjórnin leggja þau, ásamt lyklinum að atkvæðakassanum, þegar í stað

í aðalumslagið og setja innsigli sitt fyrir; einnig eiga þingmannaefni og umboðsmenn þeirra rjett á að setja fyrir aðalumslagið innsigli sitt, á þann hátt, að umslagið verði eigi opnað án þess innsiglið raskist. Síðan skal tafarlaust senda áreiðanlegan mann með brjefið, atkvæðakassann og kjörbókina í vatns-heldum umbúðum til formanns yfirkjörstjórnar, og viðurkenning hans tekin fyrir.

44. gr. Þá er kosning þingmanns er ógild, samkvæmt 29. gr. stjórnarskrárinnar, sbr. 39. og 48. gr. þessara laga, skal stjórnarráðið skipa fyrir um nýja kosningu, svo fljótt sem verða má.

45. gr. Nú ferst kosning fyrir í einhverjum hreppi á hinum ákveðna degi, sökum óveðurs eða af öðrum óviðráðanlegum orsökum, kveður þá undirkjörstjórn til kjörfundar af nýju, á þann hátt, sem mælt er fyrir um í annari málsgrein 51. gr. þessara laga.

K o s n i n g a r ú r s l i t.

46. gr. Yfirkjörstjórn skal með nægum fyrirvara á undan kosningunum auglýsa stund og stað, þá er hún komi saman til að opna atkvæðakassana og telja atkvæðin.

47. gr. Þingmannsefni hvert hefir rjett á að hafa einn eða tvo umboðsmenn viðstadda meðan atkvæðakassarnir eru opnaðir og atkvæði eru talin úr því kjördæmi, er það bauð sig fram í, sje það eigi sjálft

viðstatt. Að öðru leyti skal athöfn þessi fara fram fyrir opnum dyrum, svo að kjósendum gefist kostur á að vera við, eftir því sem húsrúm leyfir.

Sje ekki þingmannsefni eða umboðsmenn þess viðstaddir, skal yfirkjörstjórnin kveðja valinkunna menn til að vera við í þeirra stað.

48. gr. Í viðurvist þessara manna opnar svo yfirkjörstjórnin atkvæðasendingarnar úr hverjum kjörstað kjördæmisins, eftir að þeim hefir verið gefinn kostur á að sannfærast um, að öll innsigli sjeu ósködduð. Jafnótt og hver atkvæðakassi er opnaður, skal seðlum þeim, sem í honum eru, óskoðuðum, helt í hæfilegt, tómmt ílát með loki yfir, og þannig haldið áfram uns allir atkvæðakassarnir eru tæmdir. En við og við skal loka ílátinu og hrista það, svo að seðlarnir úr hinum einstöku kjörstöðum blandist vel saman.

Því næst opnar oddviti ílátið, tekur upp einn og einn kjörseðil í einu, les upp nafnið, sem við er merkt á hverjum seðli, og rjettir hann jafnótt þingmannaefnum eða umboðsmönnum til athugunar, en meðkjörstjórar merkja á meðan á blað atkvæðatöluna við nafn hvers þingmannsefnis. Komi öllum saman um, yfirkjörstjórn, þingmannaefnum og umboðsmönnum, að einhver kjörseðill sje ógildur, skal hann ógildan telja. Verði ágreiningur meðal kjörstjóra um gildi kjörseðils, skal afl atkvæða ráða úrslitum. Nú verður ágreiningur milli kjörstjórnar og einhvers þingmannsefnis eða umboðsmanns um það, hvort kjörseðill sje gildur eða ógildur, skal þá leggja þá seðla í 2 sjerstök umslög, í annað þá seðla, sem

kjörstjórn telur gilda, og í hitt þá seðla, sem hún telur ógilda. Þá er allir kjörseðlar eru upp lesnir og atkvæðin skráð, telur yfirkjörstjórnin atkvæðin saman, með nákvæmu eftirliti þingmannaefna og umboðsmanna, og lýsir þann kosinn, sem hlotið hefir flest atkvæði, er hún telur gild.

Umslögunum með ágreiningsseðlunum skal því næst lokað með innsigli yfirkjörstjórnar, og eiga þingmannaefni eða umboðsmenn þeirra rjett á að setja einnig fyrir þau innsigli sín. Yfirkjörstjórn sendir stjórnarráðinu eftirrit af gjörðabók sinni viðvikjandi kosningunni, ásamt ágreiningsseðlunum, sem stjórnarráðið því næst leggur fyrir Alþingi í þingbyrjun, með sömu ummerkjum og það tók við þeim. Eftirritin og önnur kjörgögn leggur það einnig fyrir þingið.

49. gr. Hafi tvö þingmannaefni eða fleiri jöfn atkvæði, varpar yfirkjörstjórn hlutkesti, á þann hátt, að hún ritar nöfn þeirra þingmannaefna, sem jöfn hafa atkvæði, á samskonar seðla hvert um sig, lætur seðlana samanbrotna í hylki og breiðir yfir, og kveður til einhvern af óviðkomandi áhorfendum, að draga einn seðil úr hylkinu, og segir nafnið á seðlinum til, hver sje kosinn.

50. gr. Þegar búið er að telja atkvæðin, skal yfirkjörstjórn þegar í stað fá hinum kjörna alþingismanni kjörbrjef, samið samkvæmt fyrirmynd, er stjórnarráðið segir fyrir um, og senda stjórnarráðinu tilkynning um úrslit kosningarinnar í kjördæminu, og skal það birt í B-deild Stjórnartíðindanna.

51. gr. Nú ferst kosning fyrir í hreppi á hinum ákveðna degi, af því að kjörseðlasending kemur eigi til skila, og skal þá kjörstjórn tafarlaust tilkynna það yfirkjörstjórninni, sem endurnýjar sendinguna svo fljótt sem verða má.

Undir eins og kjörstjórn fær kjörseðlana, kveður hún með þingboði til kjörfundar í hreppnum eða kaupstaðnum, er eigi má halda síðar en að viku liðinni. Skal þá senda gagngert með þingboðið á hvert heimili.

Komi atkvæðasending eigi til skila til yfirkjörstjórnar, en kosning hafi farið fram, lætur yfirkjörstjórn nýja kosning fara fram í hreppnum, og fer um hana að öllu leyti á sama hátt og segir í hinum fyrri málslíðum þessarar greinar.

52. gr. Sje atkvæðasending frá einhverjum kjörstað eigi komin til yfirkjörstjórnar á þeim tíma, sem nefndur er í 46. gr., skal yfirkjörstjórn engu síður opna atkvæðakassa og önnur kjörgögn á ákveðnum degi, svo sem auglýst hafði verið, en að eins eigi lýsa neinn þingmann kosinn fyrir en atkvæðasending sú, er vantaði, er komin og þau atkvæði talin með. En auglýsa skal þingmannaefnum eða umboðsmönnum þeirra, eftir því sem auðið er, hve nær sendingin verði opnuð, til þess að þeir eigi kost á að vera þá viðstaddir.

Uppkosningar, aukakosningar og kosningar eftir þingrof.

53. gr. Nú verður uppkosning nauðsynleg, eða þingmannssæti autt, áður en kjörtímabil er á enda,

og skal þá stjórnarráðið fyrirskipa nýjar kosningar, svo fljótt sem því verður við komið eða þurfa þykir, og ákveða kjördag, og getur það þá, ef þörf þykir, stytst fresti þá, sem ákveðnir eru í lögum þessum, og skal það auglýsa fyrirskipun sína í B-deild Stjórnartíðindanna og jafnframt tilkynna yfirkjörstjórninni, svo að hún geti í tæka tíð sent undirkjörstjórnunum þau gögn, er lög þessi ákveða.

Að öðru leyti fer um kosninguna eins og lög þessi mæla fyrir.

Aukakosning gildir fyrir svo langan tíma, sem sá átti eftir, er hinn nýkosni kemur í staðinn fyrir.

54. gr. Nú er þing rofið og boðað til nýrra kosninga, og ákveður þá konungur kjördag, er auglýstur skal yfirkjörstjórnunum í tæka tíð, svo að þær geti sent undirkjörstjórnunum lögboðin kjörgögn. Að öðru leyti fara þessar kosningar fram samkvæmt fyrirmælum laga þessara.

55. gr. Hve nær sem kosning á þingmanni eða þingmönnum fer fram á öðrum tíma árs en hinum lögskipaða kjördegi, skal fara eftir kjörskrá þeim, sem í gildi eru á þeim tíma, er kosningin fer fram.

K o s t n a ð u r .

56. gr. Kjörstjórar í yfirkjörstjórn og undirkjörstjórn fá í þóknun fyrir ferðakostnað og fæðispeninga 4 kr. á dag, er þeir vegna kosningarinnar eru frá heimili sínu, svo og endurgjald fyrir kostnað til ritfanga, sendiferða, húsnæðis o. fl.

Borgun til yfirkjörstjórna skal greiða úr sýslusjóði og í kaupstöðum úr bæjarsjóði; en kostnað allan við undirkjörstjórn skal greiða úr sveitar- eða bæjar-sjóði.

Kærur um kjörgengi.

57. gr. Nú kærir einhver kjósandi, að þingmann þann, er kosningu hlaut, skorti einhver kjörgengis-skilyrði, og skal hann þá innan 14 daga, frá því er kosningarúrslit voru auglýst, senda formanni yfirkjörstjórnar kæru í tveim samritum, og afgreiðir hann kærana, svo fljótt sem verða má, til stjórnarráðsins. Sendir stjórnarráðið þegar í stað annað samritið þingmanni þeim, sem kærana varðar, en hitt skal lagt fyrir Alþingi.

II. Hlutbundnar kosningar.

Kosningarrjettur og kjörgengi.

58. gr. Við hlutbundnar kosningar, er fram eiga að fara um land allt í einu lagi á þingmönnum til efri deildar Alþingis, eiga kosningarrjett og kjörgengi allir hinir sömu, konur og karlar, sem kosningarrjett hafa og kjörgengi samkvæmt 1.—6. gr., ef náð hafa fullum 35 ára aldri, þá er kosning fer fram, en að öðru leyti með sömu skilyrðum.

Kjörstjórn.

59. gr. Þegar hlutbundnar kosningar eiga að fara fram á landskjörnum þingmönnum, skipar ráðherra

í tæka tíð landskjörstjórn, sem situr í Reykjavík. Í henni skulu sitja þrír menn, og kjósa þeir sjer sjálfir oddvita. Jafnframt skipar ráðherra 2 menn til vara, og taka þeir sæti í forföllum hinna, í þeirri röð, er útnefning þeirra greinir.

Enginn má sitja í landskjörstjórn, sem er þingmannsefni, við þá kosning. Landskjörstjórn undirbýr kosninguna. Hún skal hafa gjörðabók, löggilta af stjórnarráðinu, og bóka í hana allar gjörðir sínar, móttöku framboðslista, útsending og viðtöku kjörseðla, brjef, úrskurði, samtölu atkvæða, úrslit kosninga og annað þess háttar.

Hlutbundnum kosningum stýra hinar sömu undirkjörstjórnir sem óhlutbundnum kosningum.

K j ö r s k r á r.

60. gr. Það ár, sem fram á að fara hlutbundin kosning landskjörinna þingmanna, skulu bæjarstjórnir í kaupstöðum og hreppsnefndir í sveitum semja, jafnhliða hinum árlegu kjörskrá, skrá yfir alla þá, er kosningarrjett hafa til landskosninga í kaupstaðnum eða hreppnum. Um samning, framlagning og aðfinslur við þessar kjörskrár gilda allar sömu reglur sem um hinar árlegu kjörskrár. Um aukakjörskrár til þessarar kosningar gilda og hinar sömu reglur sem um hinar árlegu aukakjörskrár.

K j ö r d a g u r, þ i n g m a n n a e f n i, u m b o ð s m e n n.

61. gr. Kjördagur skal að jafnaði vera 1. júlí, eða næsta virkan dag á eftir, ef 1. júlí ber upp á helg-

an dag, árið áður en skifti verða á landskjörnum þingmönnum í efri deild. 8 vikum fyrir kjördag skulu landskjörstjórninni í Reykjavík afhentir listar með nöfnum þingmannaefna þeirra, sem fram eru boðin.

Nöfn þeirra skulu táknúð svo skýrt með tilgreindri stöðu og heimili, að enginn vafi geti leikið á því, hverjir í boði eru. Einskis manns nafn má á lista setja, nema hann hafi gefið til þess skriflegt leyfi, og skal það fylgja listanum til landskjörstjórnar. Berist landskjörstjórn listi, er nafn manns stendur á, án þess skriflegt leyfi hans fylgi, skal nema það nafn burt af listanum og eigi prenta það á þann lista. Nú hefir maður skriflega leyft nafn sitt á fleirum listum en einum, og skal þá nema nafnið burt af öllum listunum.

Á framboðslista skulu að jafnaði vera tvöfalt fleiri nöfn þingmannaefna en kjósa á þingmenn í hvert skifti, með því að aðalþingmenn og varaþingmenn skulu kosnir á sama lista, án nokkurrar greiningar fyrirfram. Gildur er framboðslisti, þótt á honum standi færri nöfn, en ógildur ef fleiri eru.

Framboðslista skal fylgja yfirlýsing að minsta kosti 170 kjósenda á landinu um að þeir styðji þann lista. Af þessum kjósendum skulu að minsta kosti 60 vera úr fyrverandi Suðuramti, 30 úr fyrverandi Austuramti og 40 úr fyrverandi Norðuramti og Vesturamti, hvoru um sig.

Listar skulu afhentir formanni landskjörstjórnar, og ritar hann á þá dag og stund, er hann veitir þeim móttöku, og merkir þá með bókstöfunum A, B, C o. s. frv. eftir því sem þeir berast honum.

62. gr. Á hverjum lista skal tilgreina umboðsmenn fyrir listann. Sjeu umboðsmenn eigi tilgreindir, eða forfallist umboðsmaður, eru þeir, er fremstir standa þingmannaefna, rjettir umboðsmenn listans. Þessir umboðsmenn gæta rjettar lista þeirra, er þeir eru fyrir, við skoðun og úrskurðun framboðslista, útbúning kjörseðla og talning atkvæða, og gefa þær upplýsingar listunum viðvikjandi, er landskjörstjórn þarfnast og óskar; svo er þeim og heimilt að mæta eða gefa öðrum umboð til að mæta fyrir sína hönd við kosningargjörð á hinum einstöku kjörstöðum, til þess að gæta þess, að alt fari löglega fram. En skyldir eru þeir að hlýða fundarreglum, er kjörstjórnir setja.

Undirbúningur af hálfu landskjörstjórnar.

63. gr. Oddviti landskjörstjórnar skal kveðja landskjörstjórnina til fundar degi eftir að liðinn er frestur sá, sem settur er í 61. gr. fyrir afhending framboðslista, eða beri það upp á helgan dag, þá næsta virkan dag á eftir, og skal umboðsmönnum þingmannaefna og meðmælenda gefinn kostur á að vera viðstaddir. Finnist þá gallar á framboðslista, skal hlutaðeigandi umboðsmönnum gefinn kostur á að leiðrjetta þá, og má veita frest í því skyni, eftir því sem tími og atvik leyfa. Sjeu gallar, er landskjörstjórn hefir bent á, eigi leiðrjettir innan tilsetts frests, kveður hún upp úrskurð um það, hvort listi skuli fyrir það ógildur teljast. Sje listi úrskurðaður ógildur, skal eftirrit af úrskurðinum þegar afhent hlutaðeigandi

umboðsmanni eða umboðsmönnum, ásamt eftirriti af listanum, er rækur er ger.

Þá er listar hafa verið úrskurðaðir, skal landskjörstjórnin tafarlaust láta fullgera kjörseðla og gera almenningi kunnugt með auglýsingu í Lögbirtingablaðinu, hverjir framboðslistar sjeu í kjöri, með tilgreindum nöfnum þingmannaefna á hverjum lista og bókstaf hvers lista. En hafi eigi nema einn listi, er gildur er tekinn, komið til landskjörstjórnarinnar í tæka tíð, þarf engin kosning fram að fara, heldur lýsir landskjörstjórnin þá kosna, er listinn greinir.

64. gr. Á kjörseðli skulu allir framboðslistar, er gildir hafa verið metnir, teknir upp, þannig að öðru megin á hæfilega stóru blaði sjeu prentuð út af fyrir sig, hvert niður af öðru í óbreyttri röð, nöfn þingmannaefnanna ásamt stöðu og heimili, sem þó má vera skammstafað á hverjum framboðslista, hver nafnaröð undir sínum bókstaf, og skulu vera feit og skýr strík til aðgreiningar milli listanna. Listarnir skulu settir á kjörseðilinn hver við annars hlið, í röð eftir bókstöfum sínum, og nöfn þingmannaefnanna á hverjum lista aðskilin með þverstrikum. Hæfilegt bil fyrir skrifaðan tölustaf skal vera fyrir framan hvert nafn, innan þess striks, sem takmarkar listann.

Kjörseðlar skulu vera úr góðum, þykkum pappír, og skal landskjörstjórn gæta þess, að eigi sjeu fullgerðir fleiri seðlar en þeir, er sendir verða kjörstjórn- um. Þeir skulu vera brotnir saman með óprentuðu hliðina út, þannig að ekki sjáist letrið á þeim, og skal svo frá brotinu gengið, að auðvelt sje að leggja þá í sama brot, er þeir eru notaðir.

65. gr. Áður en framboðsfrestur er liðinn, skal stjórnarráðið senda landskjörstjórn skrá, er sýni tölu kjósenda í hverju lögsagnarumdæmi landsins. Svo löngu fyrir kjördag, að vissa sje fyrir, að seðlarnir komi í tæka tíð, skal landskjörstjórn senda sýslumönnum og bæjarfógetum í ábyrgðarsendingum jafnmarga kjörseðla og kjósendur eru í lögsagnarumdæmi hvers þeirra og nægilega marga seðla umfram, ásamt hæfilega mörgum listum með nöfnum þingmannaefna. Þeirri sendingu skulu og fylgja nægilega mörg umslög til handa kjörstjórnnum, eins og um getur í 22. gr. laga þessara.

Þegar eftir móttöku þessarar sendingar sendir sýslumaður eða bæjarfógeti kjörstjórnnum þeim öllum, sem eru í lögsagnarumdæmi hans, með hraðboða, ef á þarf að halda, jafnmarga kjörseðla sem kjósendur eru á kjörskrá í hverju umdæmi og 10% umfram. Seðlarnir skulu sendir í vönduðum umbúðum, er sýslumaður eða bæjarfógeti innsiglar með embættisinnsigli sínu, svo vandlega, að eigi sje auðið að opna umbúðirnar og ná út seðlunum án þess að brjóta innsiglið. Geyma skal svo kjörstjórn kjörseðlaböggul óopnaðan til kjörfundar. Brjótí nokkur innsigli fyrir kjörseðlasendingu, eða hefti ferð hennar af ásettu ráði, varðar það sektum eða fangelsi, ef miklar sakir eru.

Kjörstaður, kjörherbergi og atkvæðakassar.

66. gr. Um kjörstað, kjörherbergi og atkvæðakassa fer eftir fyrirmælum 24.—26. gr. í lögum þessum.

Kosningarathöfnin.

67. gr. Kosning fer fram á þann hátt, sem segir í 27.—45. gr. laga þessara, með þeirri breytingu, að kjósandi markar kross, rjettan kross eða skákross, við bókstaf þess lista á kjörseðlinum, sem hann vill gefa atkvæði, en að öðru leyti fer eftir því, sem samrýmst getur fyrirmælum nefndra lagagreina. Vilji hann breyta nafnaröðinni á lista þeim, er hann velur, skal hann setja tölustafinn 1 fyrir framan það nafn, sem hann vill hafa efst, töluna 2 fyrir framan það nafn, sem hann vill láta vera annað í röðinni, töluna 3 við það nafn, er hann vill láta vera hið þriðja, o. s. frv. Sje eitthvert nafn, sem hann getur ekki felt sig við, á þeim lista, er hann kýs, má hann strika það út, og telst það þá ekki með við samtalningu atkvæða á þeim lista; þessi strik mega vera hvort heldur þverstrik eða langstrik yfir nafnið. Krossinn við listabókstafinn, tölustafina við nöfnin og útstrikun nafna skal hann gera með blýanti, er kjörstjórnin hefir til í kjörklefanum. Síðan leggur hann atkvæðaseðilinn saman aftur í sömu brot, sem hann var í, stingur honum svo þannig samanbrotnum, niður í atkvæðakassann.

Ekki má kjósandi haggja neitt við hinum listunum, sem hann kýs ekki, hvorki strika út á þeim nje setja önnur merki á þá, nje heldur nein merki önnur en tjeð kosningarmerki á lista þann, sem hann kýs; ella verður atkvæðaseðill hans ónýtur.

Jafnskjótt og kosningu er lokið, skal kjörstjórnin senda atkvæðakassann, eftirrit af kjörbókinni og önn-

ur þau plögg, sem getur um í 43. gr. laga þessara, til sýslumanns eða bæjarfógeta þess, er lögsögu hefir yfir þeim kjörstað, þótt í öðru kjördæmi sje. Þá er hann hefir tekið við öllum atkvæðakössunum úr lögsagnarumdæmi sínu, kveður hann til tvo votta, svo og umboðsmenn listanna, ef tilnefndir hafa verið; en sje svo eigi, tilnefnir hann auk þeirra einn valinkunnan mann fyrir hvern lista. Í viðurvist þessara manna opnar hann alla atkvæðakassana, eftir að hann, ásamt þeim, hefir rannsakað ástand kassanna með umbúðum; tæmir síðan kassana, telur seðlana, án þess að skoða nokkurn seðil, og lætur þá í einn kassa, er sje svo stór, að hann taki alla seðlana. Að því búnu skal loka kassanum, láta hann í sterkan, vatnsheldan poka, binda vandlega fyrir og innsigla hann með embættisinnsiglinu og senda hann síðan sem ábyrgðarsendingu með fyrstu pósthferð eða pósthskipsferð til landskjörstjórnarinnar í Reykjavík. Sendingunni skal fylgja brjef og endurrit af kjörbókum kjörstjórnanna, svo og lykill að kassanum í sjerstöku innsigluðu umslagi. Alt það, sem gerst hefir, svo sem skoðun og lýsing á sendingunum frá undirkjörstjórnnum, skýrsla um tölu seðla þeirra, sem í kassanu eru, o. s. frv., skal bókað í yfirkjörstjórnar-bók kjördæmis þess, sem sýslumaður eða bæjarfógeti er búsettur í, og skal endurrit úr henni fylgja sendingunni.

68. gr. Engum manni, sem á kjörskrá stendur, má kjörstjórnin meina að greiða atkvæði, og engum leyfa það, sem eigi stendur á henni, nema hann með vottorði sýslumanns eða bæjarfógeta sanni, að nafn hans

standi á annari kjörskrá á landinu, og að hann hafi afsalað sjer þar kosningarrjetti sínum. Um þetta skal getið í kjörbókinni og nafn og heimili kjósanda tilgreint. Vottorð sýslumanns eða bæjarfógeta fylgi eftirritinu af kjörbókinni.

K o s n i n g a r ú r s l i t.

69. gr. Landskjörstjórnin í Reykjavík skal boða, með viku fyrirvara að minsta kosti, stað og stund, hve nær hún kemur saman til þess að opna atkvæðakassa og telja saman atkvæði. Umboðsmenn hvers lista, sem í kjöri er, eiga rjett á að vera viðstaddir eða gefa öðrum umboð til að vera viðstaddir, þegar atkvæðasendingar eru opnaðar og atkvæði saman talin. Sjeu ekki viðstaddir umboðsmenn fyrir hvern lista, skal yfirkjörstjórnin kveðja valinkunna menn til að vera við í þeirra stað.

70. gr. Í viðurvist þessara manna opnar landskjörstjórn atkvæðasendingarnar úr hverju lögsagnarumdæmi, eftir að umboðsmönnum hefir verið gefinn kostur á að sannfærast um, að öll innsigli sjeu ósködduð. Jafnskjótt og hver atkvæðasending er opnuð, skulu kjörseðlar þeir, sem í henni eru, látnir óskoðaðir í hæfilega stórt, tómmt ílát með loki yfir, og þannig haldið áfram, uns allir kjörseðlakassarnir eru tæmdir. En við og við skal loka ílátinu og hrista það, svo að kjörseðlarnir blandist vel saman. Því næst opnar formaður landskjörstjórnarinnar ílátið, tekur upp einn og einn seðil í einu og les upp listabókstaf þann, er hefir verð krossað við á kjörseðlinum. Sýnir hann kjörseðlana jafnóðum viðstöddum

fulltrúum listanna og leggur þá svo frá sjer, þannig að þeir kjörseðlar, sem sami listabókstafur er auðkendir á, sjeu í bunka sjer, en meðkjörstjórar merkja jafnótt á blað, hve margir seðlar fari í hvern bunka.

71. gr. Kjörseðill verður ógildur, ef bert verður við talning atkvæða, að kjósandi hefir:

1. sett kross við fleiri en einn listabókstaf eða tölumerkt nöfn á fleirum listum en einum,
2. bætt nafni eða nöfnum við á lista,
3. skrifað nafn sitt á seðilinn,
4. sett á hann strik eða rispu eða önnur slík einkenni, er ætla má, að gert sje til þess að gera seðilinn þekkjanlegan,
5. notað annan seðil en kjörstjórnin hefir afhent honum.

Nú er eigi krossað við neinn listabókstaf á einhverjum kjörseðli, en nöfn eða nafn tölusett, eða krossað við eitt nafn á einum listanum á honum, og telst sá listi þá valinn af kjósanda, þótt krossinn vanti við listabókstafinn, ef ekki eru aðrir gallar á.

Þegar allir kjörseðlar eru upp teknir, skal telja saman, hve margir hafa valið hvern lista, og er það atkvæðamagn listanna, hvers um sig. Bera skal samtölu þessara atkvæðatalna saman við samtölu þeirra, er atkvæði hafa greitt eftir skýrslum þeim, er sýslumenn og bæjarfógetar gefa, samkvæmt 67. gr., um kjörseðlafjölda úr hverju lögsagnarumdæmi. Ef samtölunni ber ekki saman, skal fara aftur yfir kjörseðlana alla og leiðrjetta skekkjur þær, sem á kunna að hafa orðið.

72. gr. Til þess að finna, hve mörg þingmannaefni ásamt varaþingmönnum hafa náð kosningu af hverjum lista, skal skrifa upp atkvæðatölu hvers lista fyrir neðan sinn listabókstaf, þá helming atkvæðatalnanna, fá þriðjung þeirra, fjórðung o. s. frv., eftir því hve marga þingmenn og varaþingmenn á að kjósa og hverjum lista getur mest hlotnast, þannig, að útkomutölur þessar standi í röð fyrir hvern lista. Síðan skal marka hæstu útkomutölurnar, jafnmargar og kjósa á þingmenn, og fær hver listi jafnmarga þingmenn kosna sem hann á af tölum þessum. Standi eigi svo mörg nöfn á lista, sem honum bera fulltrúar eftir útkomutölum, skal taka þau, sem vantar, af hinum listunum, eftir sömu reglu.

Til þess nú að finna, hver þingmannaefni hafa náð kosningu á hverjum lista, skal telja saman atkvæði hvers einstaks þingmannsefnis á þann hátt, er nú skal greina:

Kjósandi telst una við röðina á lista, hafi hann eigi breytt henni með því að setja tölur fyrir fram-
an nöfnin, og hafi hann að eins sett tölu við eitt nafnið eða nokkur af þeim, telst hann una við röðina að öðru leyti. Oddviti landskjörstjórnar tekur kjörseðlabunkana, fyrst þann, er flestir seðlar eru í, og svo koll af kolli, en meðkjörstjórar hafa fyrir sjer lista með nöfnum þeirra þingmannaefna allra, sem standa á þeim lista, sem auðkendur er á þeim kjörseðlum. Oddviti tekur kjörseðlana úr bunkanum, einn af öðrum, sýnir þá umboðsmönnum og les upp nöfnin ásamt raðartölu þeirri, er þeim ber eftir kjörseðlinum, en meðkjörstjórar rita upp atkvæðin eftir því. Sá, sem fremstur stendur eða talan 1 er mörkuð við, fær

heilt atkvæði, þeir, sem eru aftar í röðinni, fá hver um sig brot úr atkvæði, er sje mismunandi, eftir tölu þeirra þingmanna og varaþingmanna, sem á að kjósa, þannig að það sje jafnt tölu þeirra þingmanna og varaþingmanna, sem kjósa á, að frádreginni tölu þingmannaefna, sem framar standa eða lægri tölu fá á kjörseðlinum, deilt með tölu þingmanna og varaþingmanna, sem kjósa á. Þegar kjörseðlabunkarnir eru þannig upp lesnir, skulu atkvæðatölurnar lagðar saman. Þeir menn, sem hæsta hafa fengið atkvæðaupphæðina á hverjum lista, eru aðalþingmenn listans, svo margir sem listanum ber, eftir atkvæðamagni hans.

73. gr. Hver listi, sem hlotið hefir landskjörinn þingmann eða þingmenn, hefir rjett til jafnmargra varaþingmanna, en sá listi, er ekki hefir hlotið aðalþingmann, hefir ekki rjett til varamanns, þó hann hefði atkvæðatölu til. Varamennina á hverjum lista skal tilnefna á sama hátt og aðalþingmennina, þannig að þeir eru tilnefndir varaþingmenn, sem hæstar atkvæðatölur hafa næst á eftir þeim, sem þingmannskjöri hafa náð.

Hafi tveir eða fleiri á einum lista fengið jafnmörg atkvæði, og þeir geta ekki báðir eða allir komist að sem þingmenn eða varaþingmenn, þá skal hlutkesti ráða.

Síðan lýsir landskjörstjórnin yfir því, hvernig kosning hefir fallið, gefur þingmönnum kjörbrjef og varaþingmönnum skilriki fyrir því, að þeir sjeu kjörnir til þess starfs. Umslögnum með ágreiningsseðlunum skal því næst lokað með innsigli lands-

kjörstjórnar, og eiga umboðsmenn framboðslista einnig rjett til að setja innsigli sín fyrir þau.

Landskjörstjórn sendir síðan landsstjórninni eftirrit af gjörðabók sinni viðvikjandi kosningunni, ásamt ágreiningsseðlunum, en stjórnin leggur þá fyrir Alþingi í þingbyrjun, með sömu ummerkjum og þeir bárust henni. Eftirritið af kjörbókinni og önnur kjörgögn leggur landsstjórnin einnig fyrir þingið. Kosningaúrslitin skulu birt í B-deild Stjórnartíðindanna.

74. gr. Nú ferst kosning fyrir í einhverjum hreppi á hinum ákveðna degi, af því að kjörseðlasending kemur eigi til skila, og skal þá kjörstjórn tafarlaust tilkynna það hlutaðeigandi sýslumanni, er tilkynnir það landskjörstjórninni, er þá sendir nýja kjörseðla, svo fljótt sem verða má. Undir eins og kjörstjórn fær hina nýju kjörseðla, kveður hún með þingboði til kjörfundar, er eigi má halda síðar en að viku liðinni. Skal þá senda gagngert með þingboðið á hvert heimili. Komi atkvæðasending eigi til skila til hlutaðeigandi sýslumanns eða til landskjörstjórnar, eftir að kosning hefir farið fram, lætur landskjörstjórn nýjar kosningar fara fram í hreppnum eða lögsagnarumdæminu, á sama hátt og segir í fyrri málsliðum þessarar greinar.

75. gr. Sje atkvæðasending úr einhverju lögsagnarumdæmi eigi komin til landskjörstjórnar á þeim tíma, sem nefndur er í 69. gr., skal fresta upptalningu atkvæða, þar til atkvæðasendingin er komin. Komi atkvæðasendingin ekki í tæka tíð, er stjórnarráðinu skylt að gera þær ráðstafanir til að ná at-

kvæðasendingunni, sem landskjörstjórn óskar. Auglýsa skal umboðsmönnum listanna, eftir því sem auðið er, hve nær atkvæði verða talin upp, til þess að þeir eigi kost á að vera þá viðstaddir.

76. gr. Nú deyr einhver landskjörinna þingmanna eða fer frá, áður en kjörtímabil hans er á enda, og tekur þá sæti hans sá varaþingmaður, sem næsta hafði atkvæðatölu á þeim lista, er hinn dani eða fráfarni var kosinn á. Hafi hlutaðeigandi varaþingmaður verið kosinn alþingismaður í einhverju kjördæmi, tekur hann engu að síður autt sæti aðalmanns, en stjórnarráðið hlutast til um nýja kosningu í því kjördæmi, er hann var fulltrúi fyrir. Nú er enginn varamaður til á lista, til að taka autt sæti aðalþingmanns, og fyrirskipar þá stjórnarráðið kosningu á þeim þingmanni eða þingmönnum og varaþingmönnum, er vantar í hið auða eða hin auðu sæti, svo fljótt sem því verður við komið eða þurfa þykir, og ákveður kjördag, og má stytta fresti þá, er ákveðnir eru í lögum þessum, ef þörf gerist. Að öðru leyti fer um hina nýju kosningu eins og lög þessi mæla fyrir um kosningu landskjörinna þingmanna. Aukakosning gildir fyrir svo langan tíma, sem sá átti eftir, er hinn nýkosni eða hinir nýkosnu koma í staðinn fyrir.

77. gr. Kjörstjórnir fá borgun fyrir starf sitt og tilkostnað samkvæmt 56. gr. Sýslumenn og bæjarfógetar fá kostnað sinn til sendiferða, ritfanga o. fl. greiddan úr sýslusjóði eða bæjarsjóði. Kjörstjórnir í landskjörstjórn eiga rjett á að fá hæfilega þókn-

un fyrir starf sitt, svo og kostnað við útbúning kjörseðla, sendiferðir, húsnæði o. fl., eftir reikningi, er stjórnarráðið úrskurðar, og greiðist sá kostnaður úr landssjóði.

78. gr. Nú kærir einhver kjósandi, að þingmann, er kosningu hlaut, skorti einhver kjörgengisskilyrði, og skal hann þá, innan tveggja mánaða frá því er kosningarúrlit voru auglýst, senda formanni landskjörstjórnar kæru í tveimur samritum, og afgreiðir hann kærana, svo fljótt sem verða má, til stjórnarráðsins. Sendir stjórnarráðið þegar í stað annað samritið þingmanni þeim, sem kærana varðar, en hitt skal lagt fyrir Alþingi, sem úrskurðar kosninguna.

III. Almenn ákvæði.

[Í stað 1. málsg. kemur 3. gr. laga nr. 12, 18. maí 1920, svo látandi]:

79. gr. Almennar hlutbundnar og óhlutbundnar kosningar til Alþingis fara venjulega fram 4. hvert ár.

Þá er almennar kosningar eiga fram að fara, af því að liðinn er kjörtími landskjörinna þingmanna til efri deildar eða kjördæmakosinna alþingismanna, skipar konungur fyrir um nýjar kosningar.

80. gr. Nú hefir bæjarstjórn eða hreppsnefnd eigi fullgerða kjörskrá í tæka tíð, og varðar það hvern nefndarmann alt að 2 króna sekt fyrir hvern dag, er fram yfir liður. Stjórnarráðið úrskurðar dagsektir og gerir ráðstafanir til að þær verði innheimtar með lögtaki, og getur það á kostnað bæjar- eða

sveitarsjóðs þess, er í hlut á, gert aðrar nauðsynlegar ráðstafanir, til þess að kjörskrá sje samín svo fljótt sem kostur er á.

81. gr. Vanræki nokkur þau störf, sem honum eru á hendur falin með lögum þessum, sæti hann 10 til 200 kr. sektum, ef eigi liggur þyngri hegning við að lögum.

Sektir allar samkvæmt lögum þessum renna í sýslusjóð eða bæjarsjóð.

82. gr. Enginn kjósandi, sem greitt hefir atkvæði við kosningu til Alþingis, skal skyldur að skýra frá því fyrir rjetti í nokkru máli, hvernig hann hefir greitt atkvæði.

83. gr. Kjörstjóri, er reynir að hafa áhrif á atkvæðagreiðslu kjósenda, meðan á kosningarathöfn stendur, eða skoðar atkvæðaseðil kjósenda, áður en kjósandi leggur hann í kjörkassann, skal sæta sektum eða fangelsi.

Beiti kjörstjórnir af ásettu ráði ofríki við kosningarathöfn, eða geri sig seka í frekari rangsleitni, varðar það fangelsi eða betrunarhúsvinnu, alt að 7 árum, ef miklar sakir eru. Sömu hegningu skal það varða, ef einhver af ásettu ráði tefur fyrir sendingu atkvæðakassa eða skemmir eða glatar atkvæðasendingu.

84. gr. Hver sem býr til kjörseðla, er líkjast kjörseðlum þeim, er notaðir eru við kosninguna, og hagnýtir þá sjálfur eða lætur þá frá sjer, svo aðrir geti

hagnýtt þá, sæti fangelsi, eigi minna en 3 mánaða einföldu fangelsi.

85. gr. Með lögum þessum eru feld úr gildi:

Lög nr. 18, 3. október 1903, um kosningar til Alþingis.

Lög nr. 15, 9. júlí 1909, um breytingu á lögum um kosningar til Alþingis frá 3. október 1903.

Lög nr. 18, 20. október 1913, um breytingu á lögum nr. 18, 3. okt. 1903, um kosningar til Alþingis.

86. gr. Lög þessi öðlast gildi samtímis og þau eru birt í Stjórnartíðindunum.

Ákvæði um stundarsakir.

[Í stað þeirra kemur 4. gr. laga nr. 12, 18. maí 1920, svo látandi]:

Kosningarrjetti og kjörgengi við alþingiskosningar halda, að öðru jöfnu, þeir menn, er þann rjett hafa fengið áður en hin nýja stjórnarskrá konungsríkisins Íslands öðlast gildi, þótt ekki sjeu þeir íslenskir ríkisborgarar, eða hafi sömu rjettindi samkvæmt 75. gr.

Umboð þeirra landskjörinna þingmanna, sem ekki eiga að fara frá árið 1922 eftir hlutkesti Alþingis 1917, falla niður árið 1926.

Almennar, reglulegar alþingiskosningar í sjerstöku kjördæmum skulu fara fram árið 1923. Ekki mega þær þó fram fara fyr en að loknu reglulegu Alþingi það ár.

Lög um þingmannakosning í Reykjavík,

nr. 11, 18. maí 1920.

1. gr. Alþingismenn Reykjavíkur skulu vera 4. Þegar þannig hafa bætst við 2 þingmenn, skal neðri deild Alþingis skipuð 28 þingmönnum.

2. gr. Alþingiskosningar í Reykjavík skulu vera hlutbundnar. Um kosningar þessar gilda hinar sömu reglur sem um aðrar kjördæmakosningar, með þeim breytingum, sem leiða af því, að kosningarnar í Reykjavík eru hlutbundnar.

3. gr. Þegar alþingiskosningar eiga fram að fara í Reykjavík, skal með lögmæltum fresti afhenda yfirkjörstjórninni lista með nöfnum þingmannaefna þeirra, er fram eru boðin.

Nöfn þeirra skulu táknuð svo skýrt, með tilgreindri stöðu og heimili, að enginn vafi geti leikið á því, hverjir í boði eru. Einskis manns nafn má á lista setja, nema hann hafi gefið til þess skriflegt leyfi, og skal það fylgja listanum til yfirkjörstjórnar. Berist yfirkjörstjórn listi, er nafn manns stendur á, án þess að skriflegt leyfi hans fylgi, skal nema það nafn burt af listanum og eigi prenta það á þann lista.

Nú hefir maður skriflega leyft nafn sitt á fleirum listum en einum, og skal þá nema nafnið burt af öllum listunum.

Á framboðslista skulu að jafnaði vera jafnmörg nöfn þingmannaefna sem kjósa á þingmenn í hvert

skifti. Gildur er framboðslisti, þótt á honum standi færri nöfn, en ógildur, ef fleiri eru.

Framboðslista skal fylgja yfirlýsing að minsta kosti 100 kjósenda um, að þeir styðji þann lista.

Listar skulu afhentir formanni yfirkjörstjórnar, og ritar hann á þá dag og stund, er hann veitir þeim móttöku, og merkir þá bókstöfunum A, B, C o. s. frv., eftir því sem þeir berast honum.

4. gr. Á hverjum lista skal tilgreina umboðsmenn fyrir listann. Sjeu umboðsmenn eigi tilgreindir, eða forfallist umboðsmaður, eru þeir, er fremstir standa þingmannaefna, rjettir umboðsmenn listans. Þessir umboðsmenn gæta rjettar lista þeirra, er þeir eru fyrir, við skoðun og úrskurðun framboðslista, útbúning kjörseðla og talning atkvæða, og gefa þær upplýsingar listunum viðvikjandi, er yfirkjörstjórn þarfnast og óskar; svo er þeim og heimilt að mæta, eða gefa öðrum heimild til að mæta fyrir sína hönd, við kosningargerð, til þess að gæta þess, að alt fari löglega fram.

5. gr. Oddviti yfirkjörstjórnar skal kveðja kjörstjórnina til fundar degi eftir að liðinn er hinn lög-mælti framboðsfrestur, eða beri það upp á helgan dag, þá næsta virkan dag þar á eftir, og skal umboðsmönnum þingmannaefna og meðmælenda gefinn kostur á að vera viðstaddir. Finnist þá gallar á framboðslista, skal hlutaðeigandi umboðsmönnum gefinn kostur á að leiðrjetta þá, og má veita frest í því skyni, eftir því sem timi og atvik leyfa. Sjeu gallar, er yfirkjörstjórn hefir bent á, eigi leiðrjettir innan tilsetts frests, kveður hún upp úrskurð um

það, hvort listi skuli fyrir það ógildur teljast. Sje listi úrskurðaður ógildur, skal eftirrit af úrskurðinum þegar afhent hlutaðeigandi umboðsmanni eða umboðsmönnum, ásamt eftirriti af listanum, er rækur er ger.

Þá er listar hafa verið úrskurðaðir, skal yfirkjörstjórnin tafarlaust láta fullgera kjörseðla og gera almenningi kunnugt með auglýsingu í Lögbirtinga-blaðinu, hverjir framboðslistar sjeu í kjöri, með tilgreindum nöfnum þingmannaefna á hverjum lista og bókstaf hvers lista. En hafi eigi nema einn listi, er gildur er tekinn, komið til yfirkjörstjórnarinnar í tæka tíð, þarf engin kosning fram að fara, heldur lýsir yfirkjörstjórnin þá kosna, er listinn greinir.

6. gr. Á kjörseðli skulu allir framboðslistar, er gildir hafa verið metnir, teknir upp, þannig að öðrum megin á hæfilega stóru blaði sjeu prentuð út af fyrir sig, hvert niður af öðru í óbreyttri röð, nöfn þingmannaefna ásamt stöðu og heimili, sem þó má vera skammstafað á hverjum framboðslista, hver nafnaröð undir sínum bókstaf, og skulu vera feit og skýr strik til aðgreiningar milli listanna. Listarnir skulu settir á kjörseðilinn hver við annars hlið, í röð eftir bókstöfum sínum, og nöfn þingmannaefnanna á hverjum lista aðskilin með þverstrikum. Hæfilegt bil fyrir skrifaðan tölustaf skal vera fyrir framan hvert nafn, innan þess striks, sem takmarkar listann.

Kjörseðlar skulu vera úr góðum þykkum pappír, og skal yfirkjörstjórn gæta þess, að eigi sjeu full-

gerðir fleiri seðlar en þeir, er sendir verða kjörstjórnnum. Þeir skulu vera brotnir saman með óprentuðu hliðina út, þannig að ekki sjáist lettrið á þeim, og skal svo frá brotinu gengið, að auðvelt sje að leggja þá í sama brot, er þeir eru notaðir.

7. gr. Kosning fer fram á sama hátt sem við aðrar kjördæmakosningar, með þeirri breytingu, að kjósandi markar kross, rjettan kross eða skákross, við bókstaf þess lista á kjörseðlinum, sem hann vill gefa atkvæði. Vilji hann breyta nafnaröðinni á lista þeim, er hann velur, skal hann setja tölustafinn 1 fyrir framan það nafn, sem hann vill hafa efst, töluna 2 fyrir framan það nafn, sem hann vill láta vera annað í röðinni, töluna 3 við það nafn, er hann vill láta vera hið þriðja, o. s. frv. Sje eitthvert nafn, sem hann getur ekki felt sig við, á þeim lista, er hann kys, má hann strika það út, og telst það þá ekki með við samtalningu atkvæða á þeim lista; þessi strik mega vera hvort heldur þverstrik eða langstrik yfir nafnið. Krossinn við listabókstafinn, tölustafinn við nöfnin og útstrikun nafna skal hann gera með blýanti, er kjörstjórnin hefir til í kjörklefanum. Síðan leggur hann atkvæðaseðilinn saman aftur í sömu brot, sem hann var í, stingur honum svo þannig saman brotnum niður í atkvæðakassann.

Ekki má kjósandi haggja neitt við hinum listunum, sem hann kys ekki, hvorki strika út á þeim nje setja önnur merki á þá, nje heldur nein merki, önnur en tjeð kosningarmerki, á lista þann, sem hann kys; ella verður atkvæðaseðill hans ónýtur.

8. gr. Kjörseðill verður ógildur, ef bert verður við talning atkvæða, að kjósandi hefir:

1. sett kross við fleiri en einn listabókstaf, eða tölu-merkt nöfn á fleirum listum en einum,
2. bætt nafni eða nöfnum við á lista,
3. skrifað nafn sitt á seðilinn,
4. sett á hann strík eða rispu eða önnur slík ein-kenni, er ætla má að gert sje til þess að gera seðilinn þekkjanlegan,
5. notað annan seðil en kjörstjórnin hefir afhent honum.

Nú er eigi krossað við neinn listabókstaf á einhverjum kjörseðli, en nöfn^o eða nafn tölusett eða krossað við eitt nafn á einum listanum á honum, og telst sá listi þá valinn af kjósanda, þótt krossinn vanti við listabókstafinn, ef ekki eru aðrir gallar á.

Þegar allir kjörseðlar eru uppteknir, skal telja saman, hve margir hafa valið hvern lista, og er það atkvæðamagn listanna, hvers um sig. Bera skal samtölu þessara atkvæðatalna saman við samtölu þeirra, er atkvæði hafa greitt, eftir skýrslum þeim, er undirkjörstjórnir gefa um kjörseðlafjölda úr hverri kjördeild. Ef samtölunni ber ekki saman, skal fara aftur yfir kjörseðlana alla og leiðrjetta skekkjur þær, sem á hafa orðið.

9. gr. Til þess að finna, hve mörg þingmannaefni hafa náð kosningu af hverjum lista, skal skrifa upp atkvæðatölu hvers lista fyrir neðan sinn listabókstaf,

þá helming atkvæðatalnanna, þá þriðjung þeirra, fjórðung o. s. frv., eftir því hve marga þingmenn á að kjósa og hverjum lista getur mest hlotnast, þannig að útkomutölur þessar standi í röð fyrir hvern lista. Síðan skal marka hæstu útkomutölurnar, jafnmargar og kjósa á þingmenn, og fær hver listi jafnmarga þingmenn kosna, sem hann á af tölum þessum. Standi eigi svo mörg nöfn á lista, sem honum bera fulltrúar eftir útkomutölum, skal taka þau, sem vantar, af hinum listunum, eftir sömu reglu.

Til þess nú að finna, hver þingmannaefni hafa náð kosningu á hverjum lista, skal telja saman atkvæði hvers einstaks þingmannsefnis, á þann hátt, er nú skal greina:

Kjósandi telst una við röðina á lista, hafi hann eigi breytt henni með því að setja tölur fyrir fram-
an nöfnin, og hafi hann að eins sett tölu við eitt nafnið eða nokkur af þeim, telst hann una við röðina að öðru leyti. Oddviti yfirkjörstjórnar tekur kjörseðlabunkana, fyrst þann, er flestir seðlar eru í, og svo koll af kolli, en meðkjörstjórar hafa fyrir sjer lista með nöfnum þeirra þingmannaefna allra, sem standa á þeim lista, sem auðkendir eru á þeim kjörseðlum. Oddviti tekur kjörseðlana úr bunkanum, einn af öðrum, sýnir þá umboðsmönnum og les upp nöfnin ásamt raðartölu þeirri, er þeim ber eftir kjörseðlinum, en meðkjörstjórar rita upp atkvæðin eftir því. Sá, sem fremstur stendur eða talan 1 er mörkuð við, fær heilt atkvæði, þeir, sem eru aftar í röðinni, fá hver um sig brot úr atkvæði, er sje mismunandi, eftir tölu þeirra þingmanna, sem

kjósa á, þannig að það sje jafnt tölu þeirra þingmanna, sem kjósa á, að frádreginni tölu þingmannaefna, sem framar standa eða lægri tölu fá á kjörseðlinum, deilt með tölu þingmanna, sem kjósa á. Þegar kjörseðlabunkarnir eru þannig upp lesnir, skulu atkvæðatölurnar lagðar saman. Þeir menn, sem hæsta hafa fengið atkvæðaupphæðina á hverjum lista, eru þingmenn listans, svo margir sem listanum ber eftir atkvæðamagni hans.

10. gr. Hafi tveir eða fleiri á einum lista fengið jafnmörg atkvæði, og þeir geta ekki báðir eða allir komist að sem þingmenn, þá skal hlutkesti ráða.

11. gr. Að öðru leyti gilda við kosningar þessar ákvæði alþingiskosningalaganna um kjördæmakosningar, eftir því sem við á, viðvíkjandi kosningar-rjetti og kjörgengi, kjörstjórnnum, samningu kjörskrár, framboði þingmannaefna og umboðsmönnum, undirbúningi af hálfu kjörstjórnar, kjördegi, kjörstað, kjörherbergi og atkvæðakössum, kosningarathöfninni, kosningarúrslitum, uppkosningum, aukakosningum og kosningum eftir þingrof, kostnaði og kærnum um kjörgengi, og loks gilda hin almennu ákvæði nefndra laga.

Ef um uppkosningu eða aukakosningu á einum þingmanni er að ræða, skal um kosningu hans fara að á sama hátt sem um kosningu þingmanna í sjerstökum kjördæmum.

12. gr. Lög þessi öðlast gildi þegar stjórnarskrá

konungsrikisins Íslands er komin í gildi, og skal síðan fram fara, svo fljótt sem verða má, kosning á þeim þingmönnum, sem við er bætt með þessum lögum.

Lög
um
kosningar til sveitar- og bæjarstjórnar.

I. Sveitarstjórnir.

1.

Sveitarstjórnarlög,

nr. 43, 10. nóv. 1905.

2. K a f l i.

Stjórn.

5. gr. Stjórn sveitarmálefna í hreppi hverjum skal á hendi hafa hreppsnefnd og í sýslu hverri sýslunefnd.

A. Hreppsnefndir.

a. Skipun hreppsnefnda.

6. gr. Tala hreppsnefndarmanna í hverjum hreppi skal vera söm og verið hefir. En tölu þeirri má sýslunefnd breyta, ef hreppsnefnd fer þess á leit. Þó skal tala nefndarmanna jafnan standa á stöku.

7. gr. Nú er hreppi skift í 2 hreppa, og ákveður þá stjórnarráðið eftir tillögum sýslunefndar, hve margir menn skuli vera í hreppsnefnd hvors hinna nýju hreppa.

(Í stað 8. gr. kemur 1. og 2. gr. laga nr. 49, 30 júlí 1909, svo látandi):

8. gr. Kosningarrjett í málefnum kaupstaða og hreppsfjelaga hafa allir kaupstaðarbúar og hreppsbúar, karlar og konur, í hverri stöðu sem þeir eru, ef þeir eru 25 ára að aldri þegar kosning fer fram, hafa átt lögheimili í kaupstaðnum eða hreppnum síðastliðið ár, hafa óflekkað mannorð, eru fjárs hins ráðandi, standa ekki í skuld fyrir sveitarstyrk og greiða gjald í bæjarsjóð eða hreppssjóð.

Kona gift kjósanda hefir kosningarrjett, þó hún sje ekki fjár hins ráðandi sökum hjónabandsins og þótt hún ekki greiði sjerstaklega gjald í bæjarsjóð eða sveitarsjóð, uppfylli hún að öðru leyti áður greind skilyrði fyrir kosningarrjetti.

— — — — —
Kjörgengur er hver sá, sem kosningarrjett hefir, sje hann ekki vistráðið hjú. Hjón mega þó aldrei sitja samtímis í bæjarstjórn eða hreppsnefnd, heldur eigi foreldrar og börn, nje móðurforeldrar eða föðurforeldrar og barnabörn þeirra.

Konum er jafnan heimilt að skorast undan kosningu.

9. gr. Foreldrar og börn þeirra mega ekki sitja saman í senn í hreppsnefnd, eigi heldur móðurforeldrar eða föðurforeldrar og barnabörn þeirra.

10. gr. Kjörtímabil hreppsnefndarmanns er 6 ár,

þó með þeim nánari takmörkunum, er segir í 11. —13. gr.

11. gr. Í júnímánuði, hinum næsta eftir að lög þessi fá gildi, skal kjósa hreppsnefnd í öllum hreppum á landinu, fulla tölu hreppsnefndarmanna í hverjum hreppi eftir 6. gr. Gömlu hreppsnefndirnar fara jafnframt frá, en endurkjósa má þá menn, er í þeim sátu, sbr. 14. gr. Úr hreppsnefnd þeirri, er þá verður kosin í hreppi hverjum, gengur eftir hlutkesti meiri hluti hennar (2 af 3, 3 af 5) eftir 3 ár, í júnímánuði; en minni hlutinn (1 af 3, 2 af 5) eftir 6 ár, í júnímánuði. Í stað þeirra nefndarmanna, er úr nefndinni ganga í hvort skifti, skal þegar kjósa jafnmarga menn í hana til 6 ára. Á þennan hátt fer svo jafnan síðan meiri og minni hluti hverrar hreppsnefndar frá á vixl með 3 ára millibili.

Heimilt er hreppsnefnd að leyfa, að kosningar í hreppsnefnd fari fram að haustinu í þeim hreppum, þar sem svo sjerstaklega hagar til, að það sje nauðsynlegt kjósenda vegna.

12. gr. Ef hreppi er skift í tvo hreppa, þá skal þegar kjósa í hvorum þeirra nýja hreppsnefnd, og má sú kosning fram fara á öðrum tíma en í júnímánuði. En meiri eða minni hluti þeirra nefnda skal úr ganga í fyrsta skifti samtímis því, sem meiri eða minni hluti annara hreppsnefnda gengur úr samkvæmt 11. gr. En síðan fer um úrgöngu hreppsnefndarmanna í hinum nýju hreppum og kosning í þeirra stað svo sem segir í 11. gr.

13. gr. Ef hreppsnefndarmaður deyr eða fer af öðr-

um ástæðum úr nefndinni, áður en kjörtími hans er liðinn, skal kjósa þegar mann í nefndina í stað hans til þess tíma að eins er eftir var af kjörtíma hans. Slik aukakosning getur farið fram, hve nær sem nauðsyn krefur.

14. gr. Mann, sem gengur úr hreppsnefnd má endurkjósa svo oft sem vill. Þó er enginn, sem hefir verið 6 ár eða lengur í hreppsnefnd, skyldur til að taka móti kosningu af nýju í sömu nefnd, fyr en liðinn er jafnlangur tími og hann hefir verið í henni samfleytt síðast.

Sextugur maður er eigi skyldur til að taka móti kosningu í hreppsnefnd; eigi heldur kona, þótt yngri sje.

Nú er kosinn í hreppsnefnd maður, sem reyndar er eigi orðinn sextugur, en verður það þó innan 6 ára frá kjördegi, og er honum þá heimilt að segja sig úr nefndinni, er hann er orðinn fullra 60 ára.

15. gr. Í hreppi hverjum stendur kjörstjórn fyrir hreppsnefndarkosningu. Í kjörstjórninni er oddviti hreppsnefndarinnar og með honum tveir aðrir nefndarmenn, er hreppsnefndin kýs, þar sem nefndarmenn eru fleiri en 3. En þar sem þeir eru að eins 3, eru þeir allir í kjörstjórninni. Oddviti er formaður kjörstjórnar.

Nú er nýr hreppur myndaður, og tilnefnir þá sýslumaður formann fyrstu kjörstjórnar þar og 2 menn með honum. Síðan fer um kjörstjórn þar eftir því sem áður segir í grein þessari.

16. gr. Kjörstjórnin býr til fyrir 15. apríl ár hvert

kjörskrá yfir þá menn í hreppnum, er kosningarrjett hafa, og skulu nöfn þeirra rituð eftir stafrófsröð ásamt heimili, stjett og aldri í sjerstökum dálnum. Skráin á að liggja hreppsbum til sýnis í 3 vikur á hentugum stað, og skal auglýsa áður með 14 daga fyrirvara, hvar og hve nær hún verði lögð fram. Aðfinningar við hana verða að koma til kjörstjórnar fyrir kjörfundinn og leggur hún úrskurð á þær áður en til kosninga er gengið.

17. gr. Dag og stund, þá er kosning skuli fram fara, á kjörstjórnin að auglýsa með þingboði um hreppinn svo snemma, að það verði kunnugt á hverju heimili í honum að minsta kosti 3 nóttum fyrir kjörfund.

18. gr.¹⁾ Kosningar fara fram eftir kjörskránni í heyraanda hljóði. Hver sem vill neyta kosningarrjettar síns, verður sjálfur að koma á kjörfund og skýra munnlega frá, hvern hann kjósi eða hverja. Kjörstjórnin ritar atkvæðin jafnóðum í kjörbók. Þá er allir kjósendur, sem við eru staddir, hafa átt kost á að greiða atkvæði sín og atkvæði öll eru bókuð, skal atkvæðagreiðslu lokið, þó ekki fyrr en að minsta kosti klukkustund er liðin frá því, er hún hófst. Formaður kjörstjórnar les þá greinilega upp öll atkvæði, sem greidd eru, en hinir í kjörstjórninni rita þau upp og telja saman. Þeir, sem flest atkvæði hafa fengið, eru rjett kjörnir hreppsnefndarmenn. Ef fleiri hafa jafnmörg atkvæði, ræður hlutkesti.

1) Sbr. lög nr. 49, 3. nóv. 1915.

19. gr. Skorist einhver sá, er kosning hefur hlotið, undan því að taka á móti henni, sker kjörstjórnin úr, hvort undanfærsla hans verði tekin til greina. Ef hún er tekin gild, er kosinn annar maður í hans stað. Að öðrum kosti má sá, er kosinn er, bera undanfærslu sína undir sýslunefndina, sem getur felt úrskurð kjörstjórnar úr gildi og þá látið kjósa hreppsnefndarmann í stað hins.

20. gr. Kjörstjórn skal jafnan skýra sýslumanni frá, hvernig kosning hafi farið.

21. gr. Ef einhver vill kæra yfir kosningargjörð eða úrskurði kjörstjórnar skal hann senda formanni kjörstjórnarinnar kæru sína skriflega innan 8 daga frá því er úrskurðurinn var uppkveðinn, eða kosningargjörð lokið. Komi kæran síðar fram skal eigi sinna henni. Þyki kjörstjórninni kæra sem komið hefir í tæka tíð verið á rökum byggð getur hún breytt úrskurði sínum og, ef ástæða er til, efnt þegar til nýrra kosninga. Að öðrum kosti sendir kjörstjórnin sýslunefndinni þegar kærana með áliti sínu og leggur sýslunefndin úrskurð á málið.

22. gr. Ef hreppsnefndarmaður missir kosningar-rjett og kjörgengi vikur hann úr nefndinni. Missi hann rjettindi þessi að eins um hrið, má vikja honum um stundarsakir frá nefndarstörfum. Hinir hreppsnefndarmennirnir skera úr ágreiningi, er rís af slíkum atvikum, og einnig af því, er hreppsnefndarmaður brýtur svo mjög móti skyldum sínum, að nauðsynlegt þykir að vikja honum úr nefndinni.

Heimilt er honum að skjóta úrskurði nefndarinnar til sýslunefndar.

23. gr. Nú vill hreppsnefndarmaður fá lausn úr nefndinni áður en liðinn er tími sá, er hann var kosinn fyrir, og má þá hreppsnefndin veita honum hana. Ef hreppsnefndin synjar honum, getur hann snúið sjer til sýslunefndarinnar, og má hún veita honum lausn, ef ástæða er til.

24. gr. Þegar hreppsnefnd er kosin, hvort heldur öll, eða meiri eða minni hluti (deild) hennar, skal elzti nefndarmaðurinn kveðja alla nefndarmennina á fund, til að kjósa o d d v i t a. Kjörtími oddvita er jafnan til næstu almennra hreppsnefndarkosninga (deildakosninga). Ef oddviti deyr, eða gengur úr nefndinni áður en kjörtími hans er á enda, skal kjósa oddvita í stað hans fyrir það, sem eftir er af oddvita-kjörtímanum.

Elzti nefndarmaður stjórnar jafnan oddvitakosningu.

Hver nefndarmaður er skyldur til að taka á móti kosningu til að verða oddviti, eða til að framkvæma önnur sjerstök störf, er nefndin felur honum á hendur. Þó getur sá, sem verið hefur oddviti í 3 ár eða lengur, eða haft önnur sjerstök störf á hendi fyrir nefndina, skorast undan kosningu til þess starfs um jafnlangan tíma og hann hefur verið oddviti þeirrar nefndar, eða haft starfið á hendi.

Hreppsnefnd hver skal kjósa v a r a o d d v i t a, til að gegna störfum oddvita í forföllum hans. Kjörtími varaoddvita er sami og kjörtími oddvita. Enginn

nefndarmaður getur skorast undan þeirri kosningu. Oddviti stjórnar kosningu varaoddvita.

Sá er rjett kosinn oddviti eða varaoddviti, er fengið hefur meira en helming þeirra atkvæða, er viðstaddir hreppsnefndarmenn hafa greitt. Verði þeim atkvæðafjölda eigi náð, skal kjósa af nýju. Fáir þá eigi heldur neinn yfir helming atkvæða, skal fara fram bundin kosning milli þeirra tveggja, er við kosninguna á undan fengu flest atkvæði. Ef atkvæði eru jöfn við síðari óbundnu kosninguna, ræður hlutkesti, um hverja tvo skuli velja, er bundna kosningin fer fram. Sömuleiðis ræður hlutkesti, ef atkvæði eru jöfn við hana.

Hinn nýkosni oddviti tilkynnir þegar sýslumanni kosning oddvita og varaoddvita.

25. gr. Oddviti kveður nefndarmenn til fundar, stjórnar umræðum og sér um að fundargjörðir og allar ályktanir nefndarinnar sjeu rjett og nákvæmlega bókaðar og ályktanir hennar framkvæmdar. Hann sjer um að öll störf, sem nefndin á að annast um, sjeu tilhlýðilega unnin. Hann er fjehirðir hennar og reikningshaldari, semur allar skýrslur hennar og reikninga, annast bókun alla og brjefaviðskifti. Hann geymir bækur nefndarinnar, innstæðufje hreppsins, verðbrjef og öll önnur skjöl, og hvað annað, sem hreppnum tilheyrir, og hreppsnefndin á að hafa ábyrgð á.

Hreppsnefndin getur þó falið hverjum nefndarmanni, sem hún vill, á hendur einhver ákveðin störf (sbr. 24. gr.), t. d. að sjá um gjaldheimtu, fjallskil, annast brjefagjörð um einstök mál, eða einhverjar

greinir mála og annað, er að þeim lýtur o. s. frv. Að öðru leyti annast oddviti um alt slíkt.

Í forföllum oddvita á varaoddviti að annast hlutverk hans að öllu leyti (24. gr.).

26. gr. Hreppsnefndin skal halda að minsta kosti 2 nefndarfundir ár hvert, í aprilmánuði, maímánuði eða júnímánuði og októbermánuði, og auk þess svo oft sem oddvita þykir þörf á, eða þegar að minsta kosti helmingur nefndarmanna krefst þess.

Fundarstað ákveður nefndin, ef hún vill. Að öðrum kosti ræður oddviti honum, og hann ákveður fundardag og stund.

27. gr. Hreppsnefnd getur enga ályktun gjört, nema meira en helmingur hennar sje viðstaddur. Á nefndarfundum ræður afl atkvæða. Ef atkvæði eru jöfn, ræður atkvæði oddvita. Sje um einhverja kosning að ræða, og 2 nefndarmenn eða fleiri fá jafnmörg atkvæði, ræður hlutkesti. Þó fer um kosning oddvita og varaoddvita eftir 24. gr.

Hver nefndarmaður, sem er eigi samdóma hinum, getur heimtað, að ágreiningsálit hans verði ritað með fám orðum í gjörðabókina. Allir nefndarmenn, sem eru viðstaddir, rita nöfn sín undir hana.

B. Sýslunefndir.

a. Skipun sýslunefnda.

55. gr. Í sýslunefnd hverri skal vera einn kjörinn maður úr hverjum hreppi sýslufjelagsins auk sýslumanns, sem er oddviti nefndarinnar.

56. gr. Hver hreppur er kjördæmi út af fyrir sig og kys einn mann í sýslunefnd. Kosningin fer fram á manntalsþingi með óbundinni atkvæðagreiðslu, er kjörstjórnin skipar fyrir um. Í kjörstjórninni er sýslumaður, sem er formaður, og 2 menn aðrir, er sýslunefnd kys.

57. gr. Um kosningarrjett og kjörgengi til sýslunefndar og um það, hvernig haga skuli kosningunni, gildir að öðru leyti hið sama, sem fyrir er mælt í þessu efni að framan um hreppsnefndirnar. Sömu leiðis skal farið eftir hreppsnefndarkjörskránum, þegar kjósa á í sýslunefndirnar (sbr. 8., 16. og 18.—19. gr.).

58. gr. Sýslunefndin sker úr mótmælum gegn lög-mæti kosningar. En til þess að þeim verði gaumur gefinn, skal bera þau upp brjeflega fyrir oddvita nefndarinnar innan 14 daga frá því er kosningar-gjörðinni er lokið. Sýslunefndin sker einnig úr málum, er rísa af því, að einhver beiðist þess að mega ganga úr nefndinni, og eins þá er spurning er um að vikja einhverjum úr henni.

Um úrgöngu eða brottvísun sýslunefndarmanna úr sýslunefnd fari að sínu leyti eins og um úrgöngu eða brottvísun hreppsnefndarmanna úr hreppsnefnd (sjá 22. gr.). Heimilt er þeim, er vikið er úr sýslunefnd, að skjóta úrskurði sýslunefndar um það til stjórnar-ráðsins.

59. gr. Í hreppi hverjum skal kjósa varasýslunefndarmann og gilda sömu reglur við kosning hans, sem við kosning sýslunefndarmanns.

Nú er sýslunefndarmaður forfallaður frá að mæta á sýslufundi, og skal hann þá tilkynna varasýslunefndarmanni forföll sin svo tímanlega, að hann geti sótt sýslufund.

Varasýslunefndarmaður hefir sömu rjettindi og skyldur sem sýslunefndarmaður.

60. gr. Sýslunefndarmenn skal kjósa fyrir 6 ár, þó með þeim nánari takmörkunum, er segir í 61.—62. og 64. gr.

61. gr. Á manntalsþingum hinum næstu eftir að lög þessi fá gildi skal í öllum hreppum á landinu kjósa sýslunefndarmann og varasýslunefndarmann. Gömlu sýslunefndarmennirnir og varasýslunefndarmennirnir fara jafnframt frá, en þá má endurkjósa. Af sýslunefndarmönnum og varasýslunefndarmönnum þeim, er þá verða kosnir í hverja sýslunefnd, gengur eftir hlutkesti milli hreppa meiri hlutinn, ef tala hreppa í sýslu stendur á stöku (3 af 5, 4 af 7, 5 af 9 o. s. frv.), en ella helmingur úr sýslunefndinni sama ár sem meiri hluti hreppsnefnda á eftir 11. gr. að ganga úr hreppsnefndum, og minni hluti sýslunefndarmanna og varasýslunefndarmanna í hverri sýslu eða annar helmingur gengur svo úr 3 árum seinna. Í stað þeirra sýslunefndarmanna og varasýslunefndarmanna, er úr nefndinni ganga í hvort skifti, skal á manntalsþingum sama ár kjósa jafnmarga menn til 6 ára. Á þennan hátt fer svo jafnan síðan meiri og minni hluti eða helmingur hverrar kosinnar sýslunefndar frá á vixl með 3 ára millibili.

62. gr. Ef sýslunefndarmaður deyr eða fer af öðrum ástæðum úr nefndinni, áður en kjörtími hans er liðinn, skal á næsta manntalsþingi kjósa mann í nefndina í stað hans, að eins til þess tíma, er eftir var af kjörtíma hans. Sama er um varasýslunefndarmann.

63. gr. Um endurkosning og um rjett manns til að skorast undan að taka við kosningu í sýslunefnd skal fara eftir fyrirmælum 14. gr., og á það jafnt við um varasýslunefndarmann sem sýslunefndarmann.

64. gr. Nú er hreppi skift í tvo hreppa, og gengur þá sýslunefndarmaður hans þegar úr nefndinni og sömuleiðis varasýslunefndarmaður. Á næstumantalsþingum á eftir skal í hvorum þessara hreppa kjósa sýslunefndarmann og varasýslunefndarmann, og ganga þeir úr nefndinni eftir nánari ákvörðun sýslunefndarinnar þannig, að fylgt sje reglunum í 61. gr.

65. gr. Sýslunefndin skal eiga að minsta kosti einn fund á ári eftir því sem oddviti ákveður nákvæmar. Auk þess fá hann kveðja til aukafundar, þegar honum þykir þess þörf, og hann er skyldur til þess, ef helmingur nefndarmanna heimtar það. Nefndin ræður fundarstað, þegar hún vill, ella oddviti.

66. gr. Sýslunefnd getur enga ályktun gert, nema meir en helmingur allra nefndarmanna (að oddvita meðtöldum) sje viðstaddur. Á nefndarfundum ræður afl atkvæða.

Hver nefndarmaður, sem er eigi samdóma hinum,

á heimting á, að ágreiningsálit hans verði ritað með fáum orðum í gjörðabókina, og skulu allir nefndarmenn, sem við voru staddir, rita nöfn sín undir hana, þegar fundi er slitið.

67. gr. Oddviti stjórnar umræðum og sjer um, að fundargjörðir og allar ályktanir nefndarinnar sjeu rjett og nákvæmlega bókaðar og ályktanir hennar framkvæmdar. Hann sjer um, að öll störf, sem nefndin á að annast um, sjeu tilhlýðilega unnin. Hann er fjehirðir hennar og reikningshaldari, semur allar skýrslur hennar og reikninga, annast bókun alla og brjefaviðskifti. Hann geymir bækur nefndarinnar og annað, er henni við kemur. Hann geymir innstæðufje sýslunnar, skuldabrijf og aðrar eignir sýslufjelsins.

Sýslunefndin getur falið hverjum nefndarmanni, er hún vill, ákveðin störf, er hún á að annast, eða kosið nokkra af nefndarmönnum í undirnefnd, til að leysa þau af hendi, eða að starfa að einhverju málefni til undirbúnings milli funda. Fyrir þess konar störf má hún veita hæfilega þóknun úr sýslusjóði.

Öll sýslunefndin hefur ábyrgð á þeim störfum.

— — — — —

2.

Lög um viðauka við sveitarstjórnarlög

frá 10. nóv. 1905,

nr. 49, 3. nóv. 1915.

1. gr. Kosningar til hreppsnefnda og sýslunefnda skulu fara fram með leynilegri atkvæðagreiðslu, ef

lokaðan atkvæðakassa með rifu á lokinu og skrá yfir alla kjörgenga menn í hreppnum.

Framan við nöfn þeirra manna á kjörskránni, sem kjörgengir eru, skulu standa tölurnar 1, 2, 3, o. s. frv., eftir því sem hver er í röðinni.

3. gr. Í húsinu, þar sem kosning fer fram, skal vera annað herbergi áfast svo lagað, að eigi verði gengið í það nema úr kjörherberginu. Sje þess eigi kostur, má tjalda fyrir eitt hornið á kjörherberginu, svo eigi sjáist þangað.

Í herberginu, eða hinu tjaldaða horni, skal vera lítið borð, sem skrifa má við, og á því skrá yfir alla kjörgenga menn í hreppnum, og ritblý til afnota fyrir kjósendur.

4. gr. Þá er kosning hefst, vísar formaður kjörstjórnar einum kjósanda í senn inn í kjörklefann (afherbergið), eftir sömu röð og kjósendur standa á kjörskránni, og fær honum einn kjörseðil.

Kjósandinn fer síðan inn í kjörklefann að borði því, er þar stendur, og athugar hvaða tala stendur á kjörskránni fyrir framan nafn þess, eða nöfn þeirra, ef fleiri en einn á að kjósa, er hann vill velja, og skrifar þær með ritblýi á kjörseðilinn, hverja tölu fyrir neðan aðra, framan við strikið á kjörseðlinum og fyrir aftan það í sömu línu, hve mörg atkvæði sín hann ætlar hverjum þeirra. Síðan brýtur kjósandinn seðilinn einu sinni saman, svo að letrið snúi inn, gengur inn að kjörborðinu og stingur sjálfur seðlinum í atkvæðakassann og gætir þess að enginn sjái hvað á seðlinum er.

5. gr. Láti kjósandi sjá hvað á seðli hans er, er seðillinn ógildur og má ekki láta hann í atkvæðakassann. Einnig er kjörseðill ógildur, ef einhver merki hafa verið sett á hann, sem gera seðilinn þekkjanlegan frá hinum seðlunum.

Ónýtist kjörseðill hjá kjósanda, skal kjörstjórnin láta hann fá annan seðil.

Nú færir kjósandi ástæðu fyrir því, er kjörstjórn tekur gilda, að hann vegna sjónleysis eða annarar líkamsbilunar geti ekki framkvæmt kosninguna á fyrirskipaðan hátt, þá skal maður úr kjörstjórninni, sá er kjósandi nefnir til, veita honum aðstoð til þess í kjörklefanum.

6 gr. Meðkjörstjórnarnir í hverri kjörstjórn skulu hafa fyrir sjer hvor sitt eftirrit af kjörskránni og gera merki við nafn hvers kjósanda um leið og hann hefir neytt kosningarrjettar síns.

Þá er allir kjósendur, sem við eru staddir, hafa átt kost á að greiða atkvæði sín, skal atkvæðagreiðslu lokið; þó ekki fyr en 2 klukkustundir eru liðnar frá því er hún hófst.

7. gr. Formaður kjörstjórnar skal þá opna atkvæðakassann, eftir að hafa hrist hann rækilega; tekur hann því næst upp einn og einn kjörseðil í einu, les upp töluna eða tölurnar, sem á honum standa, og rjettir hann svo meðkjörstjórunum til athugunar, en þeir merkja jafnótt á blað atkvæðatöluna við nafn hvers sem kosinn er.

Sá eða þeir, sem flest atkvæði hafa fengið, eru rjett kjörnir.

Ef fleiri hafa jafnmörg atkvæði, ræður hlutkesti.

8. gr. Lög þessi öðlast gildi 1. janúar 1916.

II. Bæjarstjórnir.¹⁾

1.

Lög um kosningar til bæjarsjórna í kaupstöðum,

nr. 20, 20. október 1913.

1. gr. Kosningar til bæjarstjórna í kaupstöðum skulu vera leynilegar, og hlutfallskosningar, og skulu þær fara fram á þann hátt, er segir í eftirfarandi greinum.

2. gr. Kosningin fer fram eftir listum, sem á eru skráð nöfn þeirra manna, er stungið er upp á til fulltrúa. Listar þessir skulu afhentir oddvita kjörstjórnarinnar fyrir hádegi tveim sólarhringum á undan kosningu, og skulu undir hvern lista hafa ritað

1) Sjerstaka bæjarstjórn hafa nú 7 kaupstaðir: *Reykjavík*, tilsk. 20. apríl 1872, l. nr. 49, 30. nóv. 1914. l. nr. 49, 30. júlí 1909. — *Akureyri*, l. nr. 22, 8. okt. 1883, l. nr. 65, 14. nóv. 1917, l. nr. 29, 22. nóv. 1918. — *Hafnarfjörður*, l. nr. 75, 22. nóv. 1907, l. nr. 49, 30. júlí 1909. — *Ísafjörður*, l. nr. 67, 14. nóv. 1917, sbr. 2. gr. og 2. og 3. lið 3. gr., l. nr. 26, 16. nóv. 1907. — *Vestmannaeyjar*, l. nr. 26, 22. nóv. 1918. — *Siglufjörður*, l. nr. 58, 28. nóv. 1919, sbr. 1.—3. gr. l. nr. 30, 22. nóv. 1918. — *Seyðisfjörður*, l. nr. 61, 28. 1919.

eigi færri en 5 og ekki fleiri en 15 kjósendur sem meðmælendur; skulu þeir greina við nöfn sín stöðu sína og bústað.

Komi meðmælandi sá, sem afhendir listann, með eftirrit af honum, á hann heimtingu á að fá á það ritað vottorð oddvita um, að hann hafi fengið listann og hvenær.

Gildur er listi, þótt á honum standi færri nöfn en kjósa á fulltrúa, en standi á honum fleiri nöfn, er hann ógildur. Nafn hvers manns, er upp á er stungið, skal vera svo greinilega letrað, með fullu nafni, stöðu og bústað, að enginn vafi sje á, hver hann er, eða hægt sé að villast á honum og öðrum kjörgengum manni. Nú er einhver þeirra, er á lista standa, ekki kjörgengur, eða nafn hans er svo ógreinilegt, að kjörstjórnin getur ekki vitað við hvern er átt, og skal þá strika nafn hans af listanum.

Þegar kjörstjórn þykir ástæða til að álíta einhvern lista ógildan, eða strika nafn af lista, skal það gert með úrskurði, er færður sje í kjörbókina. Eftirrit af úrskurðinum skal, áður en kosningin byrjar, fengið þeim meðmælanda, sem afhent hefir listann.

Þeir listar, er kjörstjórn tekur gilda, skulu merktir hver með sínum bókstaf (A, B, C, o. s. frv.).

3. gr. Sje eigi stungið upp á fleiri fulltrúafnum á listum, sem gildir eru metnir, en kjósa skal bæjarfulltrúa, þarf engin kosning fram að fara, heldur lýsir kjörstjórn, að liðnu hádegi 2 nóttum fyrir kjörfundardag, þá menn kosna, sem löglega hefir verið upp á stungið.

Sjeu aftur á móti fulltrúafni á framkomnum,

gildum listum fleiri samtals en kjósa skal fulltrúa, skal kjörstjórnin tafarlaust láta fullgjöra kjörseðla fyrir kaupstaðinn og gera almenningi kunnugt með uppfestum auglýsingum, hverjir listar sjeu í kjöri, að tilgreindum nöfnum fulltrúaefna og bókstaf hvers lista.

Á kjörseðli skulu allir listar, er gildir hafa verið metnir, skráðir þannig, að öðrumegin á hæfilega stóru pappírsblaði sjeu prentuð út af fyrir sig, hvert niður af öðru í óbreyttri röð, nöfn fulltrúaefnanna á hverjum lista, hver nafnaröð undir sínum bókstaf, og skulu vera feit og skýr langstrik til aðgreiningar milli listanna. Listarnir skulu skráðir á blaðið, hver við annars hlið, eftir stafrófsröð bókstafa sinna og nöfn fulltrúaefnanna á hverjum lista aðgreind með þverstrikum; hæfilegt bil fyrir skrifaðan tölustaf skal vera fyrir framan hvert nafn innan þessa stryks, sem takmarkar listann. Eigi tvö eða fleiri fulltrúaefni að öllu samnefnt, skal einkenna þau til aðgreiningar með heimilisnafni eða stöðu. Á kjörseðli skal vera fyrir-sögn: „Kjörseðill fyrir bæjarstjórnarkosning í N.-kaupstað . . d. mán 19..“, en að öðru leyti ekkert annað á kjörseðli letrað, en það sem að ofan greinir.

Kjörseðlar skulu vera úr góðum og þykkum pappír. Þeir skulu vera brotnir saman með óprentuðu hliðina út, þannig, að ekki sjáist lettrið á þeim, og skal svo frá broti gengið, að auðvelt sje að leggja þá aftur í sama brot, er þeir eru notaðir.

4. gr. Bæjarstjórnin sjer um að atkvæðakassi og kjörherbergi sjeu til, og skal kjörherbergi vera þannig lagað:

Það skal vera áfast húsi því, er kosningin fer fram í, þannig, að eigi verði í það gengið nema úr því húsi. Tjald skal vera fest fyrir gluggum, er vera kynnu á herberginu, svo að ekki verði inn þangað sjeð að utan, og skal tjaldið ná svo langt út fyrir gluggann, að eigi sje auðið að stinga kjörseðli út að glugganum, svo að hann sjáist að utan. Herbergið skal vera svo bjart, að hægt sje að lesa skrifað mál þar inni. Í því skal vera borð og hæfilega margir almennir svartir blýantar.

Atkvæðakassi skal vera lokaður og þannig lagaður, að engum kjörseðli verði úr honum náð, nema hann sje opnaður.

5. gr. Frá því er kosningargjörðin hefst, skulu listar með nöfnum fulltrúaefna uppfestir á kjörstaðnum, þar sem mikið ber á. Þeir skulu vera prentaðir eða skrifaðir greinilega, og táknaðir með bókstöfum sínum. Þar skal og vera uppfest prentuð leiðbeining fyrir kjósendur, sem hefir inni að halda öll hin verulegustu ákvæði þessara laga.

6. gr. Kosningarathöfnin hefst þannig, að oddviti skýrir frá, hverjir sjeu í kjörstjórninni, hve marga eigi að kjósa í bæjarstjórn, og hverja lista hann hafi fengið samkvæmt 2. gr.; hann sýnir atkvæðakassann, svo að það sjáist, að hann er tómur, og lokar honum síðan. Án leyfis kjörstjórnar mega ekki vera í kosningarstofunni með henni aðrir en fulltrúaefnin og 2 meðmælendur fyrir hvern lista svo og hæfilega margir kjósendur, er koma og fara.

Heimilt er bæjarstjórn að skifta kjósendum í deildir, enda skipar hún þá undirkjörstjórn fyrir hverja deild, og hefir hver þeirra sinn atkvæðakassa og kjörklefa.

Kjósendur koma fram og kjósa í þeirri röð, er þeim sjálfum lízt, og eftir því, sem þeir komast að. Þá er kjörstjórnin hefir kannast við manninn og sannfært sig um, að hann hafi kosningarrjett, afhendir hún kjósanda kjörseðil. Fer kjósandi með hann inn í kjörklefann (kjörherbergið) að borði því, er þar stendur, og gerir þar kross við bókstaf þess lista á kjörseðlinum, sem hann vill atkvæði gefa. Vilji hann breyta nafnaröðinni á lista þeim, er hann velur, skal hann setja tölustafinn 1 fyrir framan það nafn, sem hann vill hafa efst, töluna 2 fyrir framan það nafn, sem hann vill láta vera annað í röðinni, töluna 3 við það nafn, er hann vill láta vera hið þriðja o. s. frv. Sje eitthvert nafn, er hann getur eigi felt sig við á lista þeim, er hann kys, má hann strika það út, og telst það þá eigi með við samtaling atkvæðanna. Krossinn við listabókstafinn, tölustafina við nöfnin og útstrikun nafns, ef hann vill útstrika, skal hann gera með blýanti, sem kjörstjórnin hefir til í kjörklefanum. Síðan brýtur kjósandi seðilinn saman í sömu brot, sem hann var í, er hann tók við honum; gengur hann síðan inn að kjörborðinu, og stingur sjálfur seðlinum þannig samanbrotnum í atkvæðakassann, gegnum rifuna á lokinu.

Annar meðkjörstjórinn skal hafa fyrir sjer eftirit af kjörskránni, og gera merki við nafn hvers kjósanda, jafnóðum og hann hefir neytt kosningarrjettar síns, en hinn meðkjörstjórinn skal rita nöfn

þeirra, er atkvæði greiða, á sjerstaka skrá með áframhaldandi töluröð fyrir framan hvert nafn. Enginn getur neytt kosningarrjettar, nema hann sje sjálfur á kjörfundi og greiði atkvæði. Nú skýrir kjósandi kjörstjórn frá því, að hann sakir sjónleysis eða annarar líkamsbilunar, er kjörstjórn telur gilda ástæðu, sje ófær til að framkvæma kosninguna á fyrirskipaðan hátt, og skal þá maður úr kjörstjórninni, sá er kjósandi nefnir til, veita honum aðstoð til þess í kjörklefanum. Þetta skal bókað í kjörbókina að tilgreindum ástæðum.

Ef kjörseðill rangmerkist eða skemmist á einhvern hátt, eftir að kjósandi tók við honum, þá getur kjósandinn afhent kjörstjórninni skemda seðilinn og fengið í staðinn nýjan kjörseðil, ef seðlabirgðirnar eru ekki þrotnar, enda sje ekki ástæða til að ætla, að hann hafi ónýtt seðilinn af ásettu ráði.

7. gr. Kosningargjörðin má eigi standa yfir skemur en 3 tíma, nema allir kjósendur, sem á kjörskrá eru, hafi neytt kosningarrjettar. Þegar sá tími er liðinn og engir kjósendur gefa sig fram, greiðir kjörstjórnin sjálf atkvæði og lýsir því þar næst yfir, að kosningarathöfninni sje nú lokið, og má eigi eftir það taka við neinum atkvæðum.

Enginn kjósandi, er kosið hefur, skal skyldur til fyrir rjetti, í hvaða máli sem er, að skýra frá, hvern hann hafi kosið, eða hvort hann hafi greitt atkvæði með eða móti einhverju fulltrúaefni.

Enginn úr kjörstjórninni eða nokkur sá, sem samkvæmt 6. gr. er staddur í kosningarstofunni, má meðan á atkvæðagreiðslu stendur gefa nokkrum

kjósanda ráð, tilvisun eða áminningu um það, hvaða lista hann skuli atkvæði gefa. Enginn má heldur skýra frá því, sem hann í kosningarstofunni kann að hafa orðið áskynja um, hvort eða hvernig einhver kjósandi hefur kosið.

Brót gegn þessum ákvæðum varða fangelsi, eigi minna en viku einföldu fangelsi eða sektum, ef málsbætur eru, þó eigi undir 20 krónum.

8. gr. Talning atkvæða fer fram í heyranda hljóði, þegar er kosningarathöfninni er lokið; oddviti kjörstjórnar opnar atkvæðakassann. Sje kjósendum skifti í kjördeildir, lætur kjörstjóri atkvæðaseðlana úr atkvæðakössum deildanna óskoðaða saman í hæfilega stórt tómmt ílát með loki yfir, og skulu seðlarnir hristir vel saman, áður talning byrjar.

Því næst tekur oddviti upp einn og einn kjörseðil í einu, og les upp listabókstaf þann, sem krossað er við á honum; sýnir hann kjörseðlana jafnóðum viðstöddum meðmælendum og leggur þá svo frá sjer, þannig, að þeir kjörseðlar, sem eru sammerktir, sjeu í bunka sjer, en meðkjörstjórar merkja jafnótt á blað, hvað margir seðlar fari í hvern bunka.

Kjörseðill verður ógildur, ef bert verður við talning atkvæða, að kjósandi hefir:

sett kross við fleiri en einn listabókstaf, eða tölu-
merkt nöfn á fleiri listum en einum,

bætt nafni eða nöfnum við á lista,

skrifað nafn sitt á seðilinn,

sett á hann strík eða rispu eða önnur slík ein-
kenni, er gert geti seðilinn þekkjanlegan,

eða notað annan seðil en kjörstjórn hefir afhent honum.

Nú er eigi krossað við neinn listabókstaf á einhverjum kjörseðli, en nöfn eða nafn tölusett á einum listanum á honum, og telst sá listi þá valinn af kjósanda, þótt krossinn vanti við listabókstafinn, ef ekki eru aðrir gallar á.

Þegar allir kjörseðlarnir eru upp teknir, skal telja saman, hve margir hafa valið hvern lista, og er það atkvæðatala listanna, hvers um sig. Bera skal samtölu þessara atkvæðatalna saman við samtölu þeirra, er atkvæði hafa greitt eftir skrá þeirri, sem haldin var samkvæmt 6. gr. yfir þá, sem neyttu kosningarrjettar. Ef samtölunni ber ekki saman, skal fara aftur yfir kjörseðlana alla og atkvæðaskrána, og leiðrjetta skekkjur þær, sem á kunna að hafa orðið.

9. gr. Til þess að finna, hve mörg fulltrúafni hafa náð kosningu af hverjum lista, skal skrifa upp atkvæðatölu hvers lista fyrir neðan sinn listabókstaf, þá helming atkvæðatalnanna, þá þriðjung þeirra, fjórðung o. s. frv., eftir því, hve marga fulltrúa á að kjósa og hverjum lista getur mest hlotnast, þannig, að útkomutölur þessar standi í röð fyrir hvern lista. Síðan skal marka hæstu útkomutölurnar jafnmargar og kjósa á fulltrúa, og fær hver listi jafnmarga fulltrúa kosna, sem hann á af tölum þessum. Standi eigi svo mörg nöfn á lista, sem honum bera fulltrúar eftir útkomutölum, skal taka þau, sem vantar, af hinum listunum eftir sömu reglu.

Til þess að finna, hver fulltrúafni hafa náð kosn-

ingu á hverjum lista, skal telja saman atkvæði hvers einstaks fulltrúaefnis á þann hátt, er nú skal greina:

Kjósandi telst una við röðina á lista, hafi hann eigi breytt henni með því að setja tölur fyrir fram-an nöfnin, og hafi hann að eins sett tölu við eitt nafnið eða nokkuð af þeim, telst hann una við röðina að öðru leyti. Oddviti kjörstjórnar tekur kjörseðlabunkana, fyrst þann er flestir seðlar eru í, og svo koll af kolli, en meðkjörstjórar hafa fyrir sjer lista með nöfnum þeirra fulltrúaefna, sem standa á þeim lista, sem auðkendur er á þeim kjörseðlum. Oddviti tekur kjörseðlana úr bunkanum einn af öðrum, sýnir þá meðmælendum og les upp nöfnin ásamt raðartölu þeirri, er þeim ber eftir kjörseðlinum, en meðkjörstjórar rita upp atkvæðin eftir því. Sá, sem fremstur stendur eða talan 1 er mörkuð við, fær heilt atkvæði, þeir, sem eru aftar í röðinni, fá hver um sig brot úr atkvæði, er sje mismunandi eftir tölu þeirra fulltrúa, sem á að kjósa, þannig, að það sje jafnt tölu fulltrúanna að frádreginni tölu þeirra fulltrúaefna, sem frammar standa eða lægri tölu fá á kjörseðlinum, deilt með fulltrúatölunni. Þegar kjörseðlabunkarnir eru þannig upplesnir, skulu atkvæðatölurnar lagðar saman. Hafi sami maður fengið atkvæði á fleirum en einum lista, sem til greina kemur eftir atkvæðamagni, þá skal leggja hinar lægri atkvæðatölur hans við atkvæðatölu þá, er hann hefir fengið á þeim lista, er hann hefur mest á, og telst sú samantalagða atkvæðatala honum þar að fullu, en nafn hans strikast út af hinum listunum. Þeir, sem hæstar hafa atkvæðatölur, eru kosnir, svo margir af hverjum lista, sem honum ber samkvæmt því, er áður greinir.

Lýsir kjörstjórn þá kosna í þeirri röð, sem upphæð útkomutalnanna til segir.

Ef jöfn verða atkvæði lista eða fulltrúaefna, og úr þarf að skera, skal hlutkesti ráða. Kjörstjórnin varpar hlutkesti á þann hátt, að hún ritar bókstaf þeirra lista eða nöfn þeirra fulltrúaefna, sem jöfn atkvæði hafa, á jafnstóra seðla, lætur seðlana sam-anbrotna í hylki, sem yfir er breitt, og kveður til einhvern óviðkomandi mann að draga einn seðil úr hylkinu. Sá seðill, er dreginn er, segir þá til, hvern taka skal.

10. gr. Þegar einungis á að velja einn fulltrúa, er hann kosinn með meirihlutakosningu, en að öðru leyti eftir framanskráðum reglum.

11. gr. Með lögum þessum eru úr gildi numin 2. —6. málsgrein í 8. gr. í tilsk. 20. apríl 1872 um bæjarstjórn í Reykjavík, 7. gr., nema 1. málsgrein, í lögum 8. október 1883 um bæjarstjórn á Akureyri, 7. gr., nema 1. málsgrein, í lögum s. d. um bæjarstjórn á Ísafirði, 8. gr., nema 1. málsgrein, í lögum 8. maí 1894 um bæjarstjórn á Seyðisfirði.

12. gr. Lög þessi öðlast gildi 1. janúar 1914.

**Tilskipun um bæjarstjórn í kaupstað-
um Reykjavík 20. apríl 1872 með
áorðnum breytingum.**

1. gr.¹⁾ Málefnum kaupstaðarins skal stjórnað af bæjarstjórn; í henni eru kosnir bæjarfulltrúar auk borgarstjóra. Bæjarstjórnin kys sjer forseta úr flokki bæjarfulltrúanna.

Borgarstjóri skal kosinn af atkvæðisbærum borgurum kaupstaðarins til 6 ára í senn, enda hafi að minsta kosti 50 kjósendur mælt með kosningu hans. Stjórnarráðið setur nánari reglur²⁾ um kosningu eftir tillögum bæjarstjórnar. Borgarstjóri hefir 4500 kr. á ári að launum og 1500 kr. í skrifstofufje og greiðist hvorttveggja úr bæjarsjóði.

2. gr. Framkvæmd ákvarðana þeirra, er bæjarstjórnin gjörir, og bæjarmálefna yfir höfuð, er á hendi oddvitans (borgarstjóra).

3. gr. Með samþykkt má ákveða, að hinum sjerstöku bæjarmálefnum sje beinlínis stjórnað af föstum nefndum, og skal í samþykktinni tiltekið nákvæmar, hverjir skuli vera í þeim, og um vald þeirra. Ef bæjarstjórninni þykir þess við þurfa eða henni virð-

1) 1. gr. laga nr. 49, 30. nóv. 1914, en þau lög eru samfeld útgáfa af lögum nr. 86, 1907, frá 22. nóv. og lögum nr. 48, 1914 frá 30. nóv.

2) Stjórnartíðindi 1920 B, bls. 24—28.

ist það hagfelt í einstöku tilfellum, má hún fela einum eða fleirum úr sínum flokki á hendur að framkvæma sjerstök bæjarstörf eftir þeim reglum, sem til skulu teknar í samþyktninni.

Allir bæjarfulltrúar eru skyldir að taka að sjer þau sjerstöku bæjarstörf, sem þeim verða falin á hendur.

4. gr.¹⁾ Bæjarfulltrúarnir skulu vera 15 að tölu og kosnir af þeim bæjarbúum, sem kosningarrjett hafa eftir lögum þessum.

5. gr.²⁾ Kosningarrjett í málefnum kaupstaða og hreppsfjelaga hafa allir kaupstaðarbúar og hreppsbúar, karlar og konur, í hverri stöðu sem þeir eru, ef þeir eru 25 ára að aldri þegar kosning fer fram, hafa átt lögheimili í kaupstaðnum eða hreppnum síðastliðið ár, hafa óflekkað mannorð, eru fjár síns ráðandi, standa ekki í skuld fyrir sveitarstýrk og greiða gjald í bæjarsjóð eða hreppssjóð.

Kona gift kjósanda hefir kosningarrjett, þó hún sje ekki fjár síns ráðandi sökum hjónabandsins og þótt hún ekki greiði sjerstaklega gjald í bæjarsjóð eða sveitarsjóð, uppfylli hún að öðru leyti áður greind skilyrði fyrir kosningarrjetti.

Kjörgengur er hver sá, sem kosningarrjett hefir, sje hann ekki vistráðið hjú. Hjón mega þó aldrei sitja samtímis í bæjarstjórn eða hreppsnefnd, heldur eigi foreldrar og börn, nje móðurforeldrar eða föðurforeldrar og barnabörn þeirra.

1) 2. gr. laga nr. 49, 30. nóv. 1914, (2. gr. I. 86, 1907).

2) 1. og 2. gr. laga nr. 49, 30. júlí 1909.

Konum er jafnan heimilt að skorast undan kosningu.

6. gr.¹⁾ Í janúarmánuði 1908 skal kjósa fulla tölu bæjarfulltrúa. Gömlu bæjarfulltrúarnir eru jafnframt frá, en þá má endurkjósa. Af þeim bæjarfulltrúum, er þá verða kosnir, fer einn þriðjungur frá, eftir hlutkesti eftir 2 ár, annar þriðjungur eftir 4 ár, sömu leiðis eftir hlutkesti, og hinn síðasti þriðjungurinn eftir 6 ár. Í stað þeirra fulltrúa, er úr bæjarstjórninni ganga í hvert skifti, skal þegar kjósa jafnmarga í hana til 6 ára. Á þennan hátt fer svo jafnan síðan einn þriðjungur hinna kjörnu bæjarfulltrúa frá annaðhvort ár og nýir bæjarfulltrúar kosnir í staðinn. Kosningar í bæjarstjórn fara jafnan fram í janúar.

7. gr. Kosningum stýrir kjörstjórn, og eru í henni oddviti bæjarstjórnarinnar (borgarstjóri) og tveir af bæjarfulltrúum, kosnir af og úr bæjarstjórninni. Svo skal kosningu undirbúa, að kjörstjórnin semur kjörskrá yfir kjósendur, og skal þá farið eftir skattgjaldaskráum bæjarins frá næsta ári áður en kosning fer fram. Kjörskráin skal vera til sýnis á opinberum stað um 14 daga á undan kjördegi. Kærur um, að nokkur sje oftalinn eða vantallinn á kjörskránni, á, ef þær eiga að verða teknar til greina, að leggja fyrir kjörstjórnina, að minsta kosti þremur dögum á undan kjördegi, svo að kjörstjórnin geti rannsakað málið og lagt úrskurð sinn á það, áður kosning fer fram.

1) 4. gr. laga nr. 49, 30. nóv. 1914, (4. gr. 1. 86, 1907).

8. gr.¹⁾ Formaður kjörstjórnarinnar skal boða dag, stað og stundu, er kosningar skulu fram fara, að minsta kosti 8 dögum á undan, og á þann hátt, sem almennur er í kaupstaðnum um opinberar auglýsingar.

9. gr. Sjerhver sá, sem er kjörgengur, er skyldur að taka á móti kosningu,²⁾ nema hann sje sextugur að aldri, eða hann vegna heilsubrests, anna eða annars því um liks, hefir sennilega ástæðu til þess, að skorast undan kosningu; kjörstjórnin skal skera úr þessu, og láti hann sjer ekki lynda úrskurð hennar, skal skjóta málinu til bæjarstjórnarinnar. Sá, sem í minst 3 ár í samfellu hefir verið bæjarfulltrúi, er eigi skyldur að taka á móti kosningu, fyr en að jafnlangur tími er liðinn, og hann hefir áður verið bæjarfulltrúi.

Sá, sem hefir eitthvað að kæra yfir kosningargjörð þeirri, sem fram er farin eða yfir úrskurðum kjörstjórnarinnar, verður að bera mál sitt skriflega undir bæjarstjórnina innan 8 daga, eftir að kosningin hefir farið fram, eigi umkvörtun hans að vera tekin til greina. Innan 14 daga frá því að kæruskjalið var fengið bæjarstjórninni, leggur hún úrskurð sinn á málið, og skal áður um það leitað álits kjörstjórnarinnar. Úrskurði bæjarstjórnarinnar má innan 14 daga frá því hann er uppkveðinn, áfrýja til landshöfðingjans

1) Sbr. lög nr. 20, 20. okt. 1913, um kosningar til bæjarstjórna í kaupstöðum, en þau lög eru samfeld útgaða af lögum nr. 39, 10. nóv. 1903, er feldu úr gildi meiri hluta hinnar upphaflegu 8. gr. tilsk. 20. apríl 1872, og af lögum nr. 19, 1913.

2) Sbr. þó niðurlag 5. gr. hjer að framan.

(ráðherra). Þegar almennar kosningar hafa átt sjer stað, fara bæjarfulltrúar þeir, er áður voru, þá fyrst úr bæjarstjórninni, er úrskurður bæjarstjórnarinnar á fyrnefndan hátt er lagður á kærur þær, er kunna að hafa komið fram um hinar nýju kosningar.

Sje undanfærsla undan kosningu tekin til greina, eða kosning er ónýtt, skal ný kosning fara fram sem fyrst, og skal til þess nota hinar síðast lagfærðu kjörskrár.

10. gr. Nú vill bæjarfulltrúi ganga úr bæjarstjórn, áður en sá tími er liðinn, er hann er kosinn fyrir, og skal þá bæjarstjórnin ákveða, hvort beiðni hans skuli taka til greina. Bæjarstjórnin ákveður ennfremur, hvort bæjarfulltrúi skuli fara frá eða honum skuli vikið úr bæjarstjórninni um stund sökum atvika, sem svifta hann kjörgengi. Hið sama skal og gilda, ef bæjarfulltrúi vanrækir eða færir undan að gjöra það, hann er skyldur til sem bæjarfulltrúi, þannig að nauðsyn ber til að hann fari frá. Þó má sá, sem vikið er úr bæjarstjórn gegn vilja hans, bera kærur sína undir landshöfðingja (ráðherra), sem leggur endilegan úrskurð á málið. Þegar einhver fulltrúi fer úr bæjarstjórn, skal kosið að nýju, nema allir þeir, sem eftir eru, fallist á í einu hljóði, að því megi fresta til hinna næstu almennu kosninga. Fari tveir eða fleiri úr bæjarstjórn misreitis, skal, svo fljótt sem verða má, skilmálalaust kosið að nýju í stað þeirra, er frá hafa farið, eftir endurskoðaðri kjörskrá. — — —

EFNISSKRÁ

	Bla.
Dansk-íslensk sambandslög	5 — 11
I. Konungur, 1.—5. gr. — II. Þegnriðttindi, 6. gr. — III. Utanríkismál o. fl. 7.—11. gr. — IV. Fjármál o. fl., 12.—15. gr. — V. Ráðgjafarnefnd og gerðardómur, 16.—17. gr. — VI. Breyting eða uppsögn á sambandslögunum, 18. gr. — VII. Fullveldistilkynning, 19. gr.	
Stjórnarskrá konungsríkisins Íslands	12 — 30
I. Vald konungs, 1.—25. gr. — II. Skipun Alþingis, 26.—30. gr. — III. Vald Alþingis, 31.—54. gr. — IV. Skipun dómsvaldsins, 55.—57. gr. — V. Trúarbrögð, 58.—60. gr. — VI. Afstaða stjórnvaldsins til þegna og breyting eða viðauki við stjórnarskrána, 61.—77. gr. Ákvæði um stundarsakir, 1—3.	
Lög um ríkisborgararjett	31 — 34
Lög um kosningar til Alþingis	35 — 91
1. Lög nr. 16, 14. sept. 1877	} kjördæmaskipun 36
2. Lög nr. 36, 6. nóv. 1902	
3. Lög nr. 19, 3. okt. 1903	
4. Lög um atkvæðagreiðslu við alþingiskosningar þeirra manna, sem staddir eru utan þess hrepps, eða kaupstaðar, þar sem þeir standa á kjörskrá, þegar kosning fer fram, nr. 47, 30. nóv. 1915	37
5. Lög um kosningar til Alþingis, nr. 28, 3. nóv. 1915, með breytingum samkvæmt lögum nr. 12, 18. maí 1920	43

I. Kjördæmakosningar. Kosningarrjettur og kjörgengi, 1.—6. gr. Kjörstjórnir, 7.—8. gr. Samning kjörskrár, 9.—17. gr. Framboð þingmannaefna og umboðsmenn, 18.—19. gr. Undirbúningur af hálfu kjörstjórnar, 20.—22. gr. Kjördagur, 23. gr. Kjörstaður, kjörherbergi og atkvæðakassi, 24.—26. gr. Kosningarathöfnin, 27.—45. gr. Kosningarúrslit, 46.—52. gr. Uppkosningar, aukakosningar og kosningar eftir þingrof, 53.—55. gr. Kostnaður, 56. gr. Kæur og kjörgengi, 57. gr.

II. Hlutbundnar kosningar. Kosningarrjettur og kjörgengi, 58. gr. Kjörstjórn, 59. gr. Kjörskrár, 60. gr. Kjördagur, þingmannaefni og umboðsmenn, 61.—62. gr. Undirbúningur af hálfu kjörstjórnar, 63.—65. gr. Kjörstaður, kjörherbergi og atkvæðakassar, 66. gr. Kosningarathöfnin, 67.—68. gr. Kosningarúrslit, 69.—78. gr. Almenn atkvæði, 79.—86. gr.

6. Lög um þingmannakosning í Reykjavík, nr. 11, 18. maí 1920 84

Lög um kosningar til sveitar- og bæjarstjórnar 92—122

I. Sveitarstjórnir.

1. Sveitarstjórnarlög, nr. 43, 10. nóv. 1905 . . . 92
I. Hreppnefndir, 5.—27. gr. — II. Sýslunefndir 55.—67. gr.
2. Lög um viðauka við sveitarstjórnarlög frá 10. nóv. 1905, nr. 49, 3. nóv. 1915 . . . 104

II. Bæjarstjórnir.

1. Lög um kosningar til bæjarstjórna í kaupstaðum, nr. 20, 20. okt. 1913 108
2. Tilskipun um bæjarstjórn í kaupstaðnum Reykjavík 20. apríl 1872, með áorðnum breytingum 118

